

Pētījums

Sabiedriskās domas aptauja par sabiedrības izpratni par diskriminācijas aspektiem

Pasūtītājs: Labklājības ministrija

Izpildītājs: SIA Bergs Research

Rīga, 2022.gada decembris

Saturs:

Pētījumā izmantotie saīsinājumi.....	3
I. Pētījuma metodoloģijas apraksts.....	4
II. Diskriminācijas jēdziena uztvere un izpratne	5
III. Saskarsme ar diskrimināciju	10
IV. Ziņošana par diskriminācijas pieredzi un proaktīvā darbība	19
V. Vienlīdzības pasākumu efektivitātes novērtējums.....	28
VI. Secinājumi un rekomendācijas.....	29

PĒTĪJUMĀ IZMANTOTIE SAĪSINĀJUMI

LGBT – lesbietes, geji, biseksuālas personas un transpersonas

NVO – nevalstiska organizācija

AS – Akciju sabiedrība

N – respondentu skaits

u.c. – un citi

nat. rep. – nacionāli reprezentatīvi

u.tml. – un tamlīdzīgi

utt. – un tā tālāk

t.i. – tas ir

t.s. – tā saucamie

g. – gads

g.v. – gadus vecs

I. Pētījuma metodoloģijas apraksts

Metode: Kvantitatīva sabiedrības aptauja, tiešsaistes (*online*) formātā (grupā cilvēki ar invaliditāti tika nodrošināta anketu aizpilde arī papīra formātā)

Izlase:

- ✓ Pieaugušie (18 – 74 g.v., nacionāli reprezentatīvi (*turpmāk tekstā nat.rep.*)) – 1056 respondentu (datu vākšana AS «Norstat Latvija» panelī)
- ✓ Bērni un jaunieši (13 – 17 g.v.) – 217 respondentu (datu vākšana AS «Norstat Latvija» panelī)
- ✓ Cilvēki, kas pieder LGBT (iniciālisms, kas apzīmē lesbietes, gejus, biseksuālas personas un transpersonas) kopienai, – 134 respondentu (datu vākšana apvienības “Mozaīka” sociālajā kontā «Facebook» un AS «Norstat Latvija» panelī)
- ✓ Cilvēki ar invaliditāti – 229 respondentu (datu vākšana sadarbībā ar «Sustento», uzrunājot dažādas pacientu organizācijas, lai tieši sasniegtu cilvēkus ar redzamu un neredzamu invaliditāti, un AS «Norstat Latvija» panelī)

Datu vākšanas laiks: no 2022. gada 25.oktobra līdz 2022. gada 22. novembrim

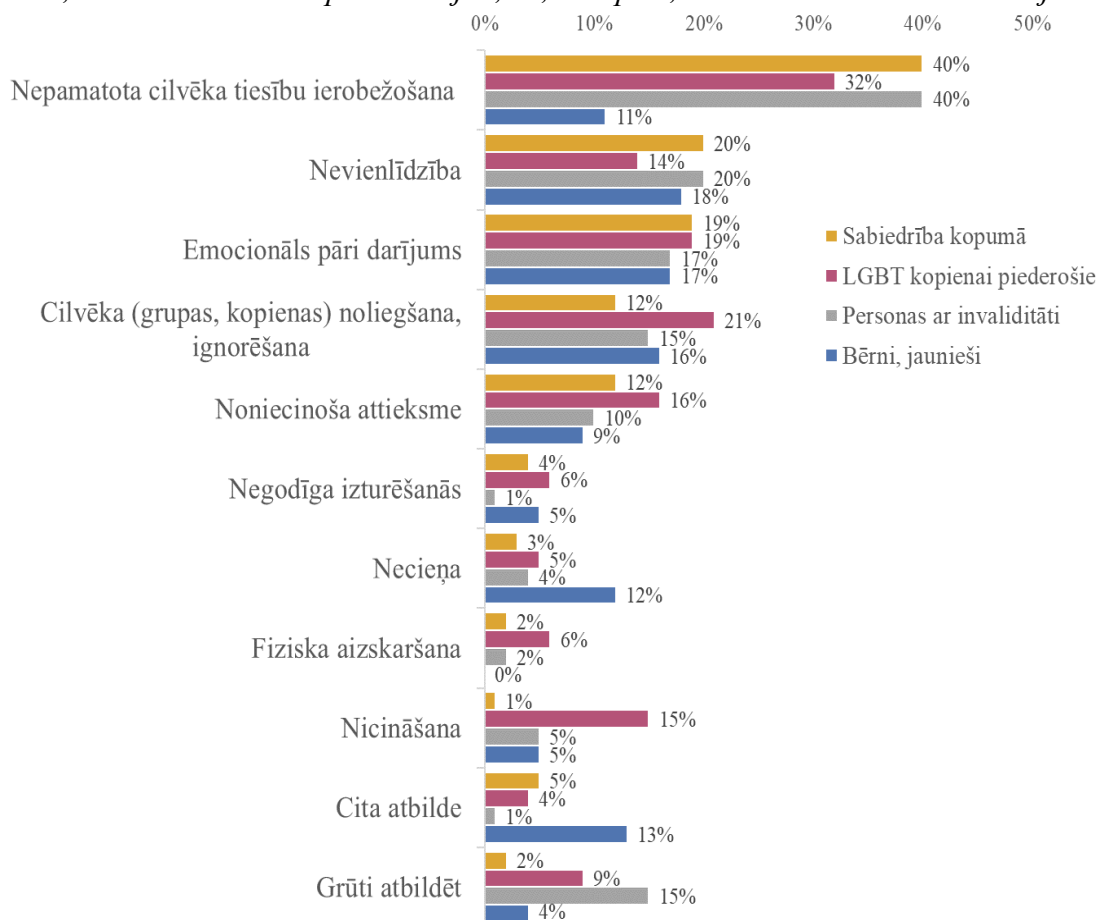
Pētījuma mērķis: noskaidrot sabiedrības viedokli un izpratni par diskrimināciju dzimuma, rases vai etniskās izcelsmes, reliģijas vai ticības, invaliditātes, vecuma vai seksuālās orientācijas dēļ.

II. Diskriminācijas jēdziena uztvere un izpratne (asociācijas, Diskriminācijas sastopamība)

Diskriminācija Latvijas sabiedrībā visbiežāk saistās ar nepamatotu cilvēka tiesību ierobežošanu. LGBT kopienai piederīgie visbiežāk diskrimināciju asociē ar nepamatotu cilvēka tiesību ierobežošanu, cilvēku grupas noliegšanu, ignorēšanu un emocionālu pāridarījumu. Cilvēki ar invaliditāti diskrimināciju visbiežāk raksturo kā nepamatotu cilvēka tiesību ierobežošanu, nevienlīdzību un emocionālu pāridarījumu. Bērni un jaunieši diskrimināciju visbiežāk saista ar nevienlīdzību, emocionālu pāridarījumu un kādas cilvēku grupas noliegšanu vai ignorēšanu.

1.attēls.

Q1. Lūdzu, īsi saviem vārdiem paskaidrojiet, ko, Jūsuprāt, nozīmē vārds “diskriminācija”.

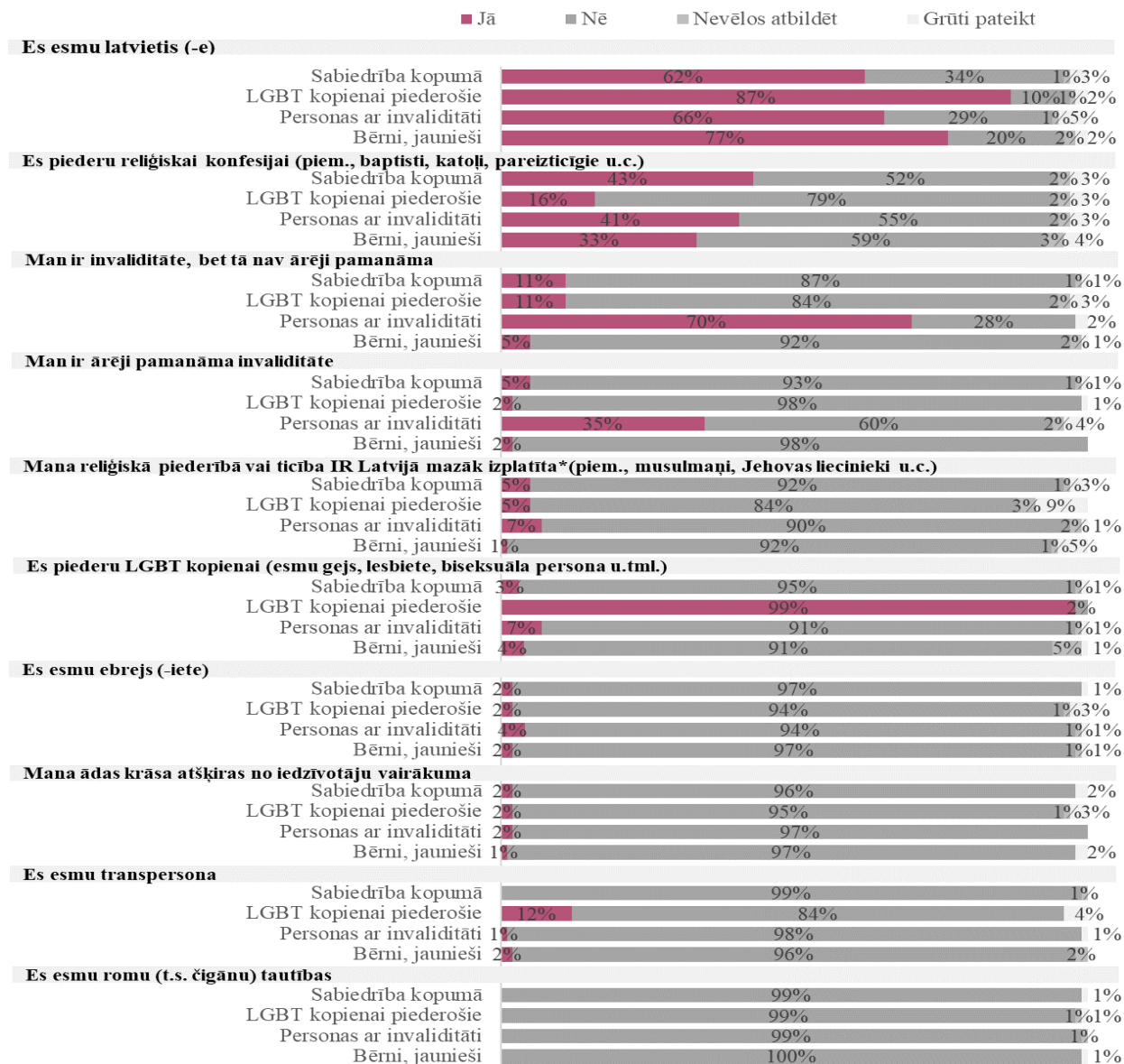

Bāze: Sabiedrība kopumā n=1056; LGBT kopienai piederīgie, n=134; Personas ar invaliditāti, n=229; Bērni un jaunieši, n=217.

No pētījumā uzrunātajiem sabiedrības pārstāvjiem 23% respondentu paši pieder kādai no potenciālajām diskriminācijas riska grupām (t.i., identificē sevi kā piederīgu kādai no pētījumā iekļautajām riska grupām, izņemot latviešu tautību un piederību reliģiskajai konfesijai (piemēram, baptisti, katoļi, pareizticīgie). Aplūkojot respondentu sniegtās atbildes par savu reliģisko piederību, 43% sabiedrības atzīst, ka pieder kādai reliģiskajai konfesijai, un 5% no sabiedrības pārstāvjiem uzsver, ka ir piederīgi Latvijā mazāk izplatītai reliģiskai organizācijai, ticībai (piemēram, musulmaņi, Jehovas liecinieki u.c.).

2.attēls.

Q2. Vai **Jūs** piederat kādai no šīm sabiedrības grupām?

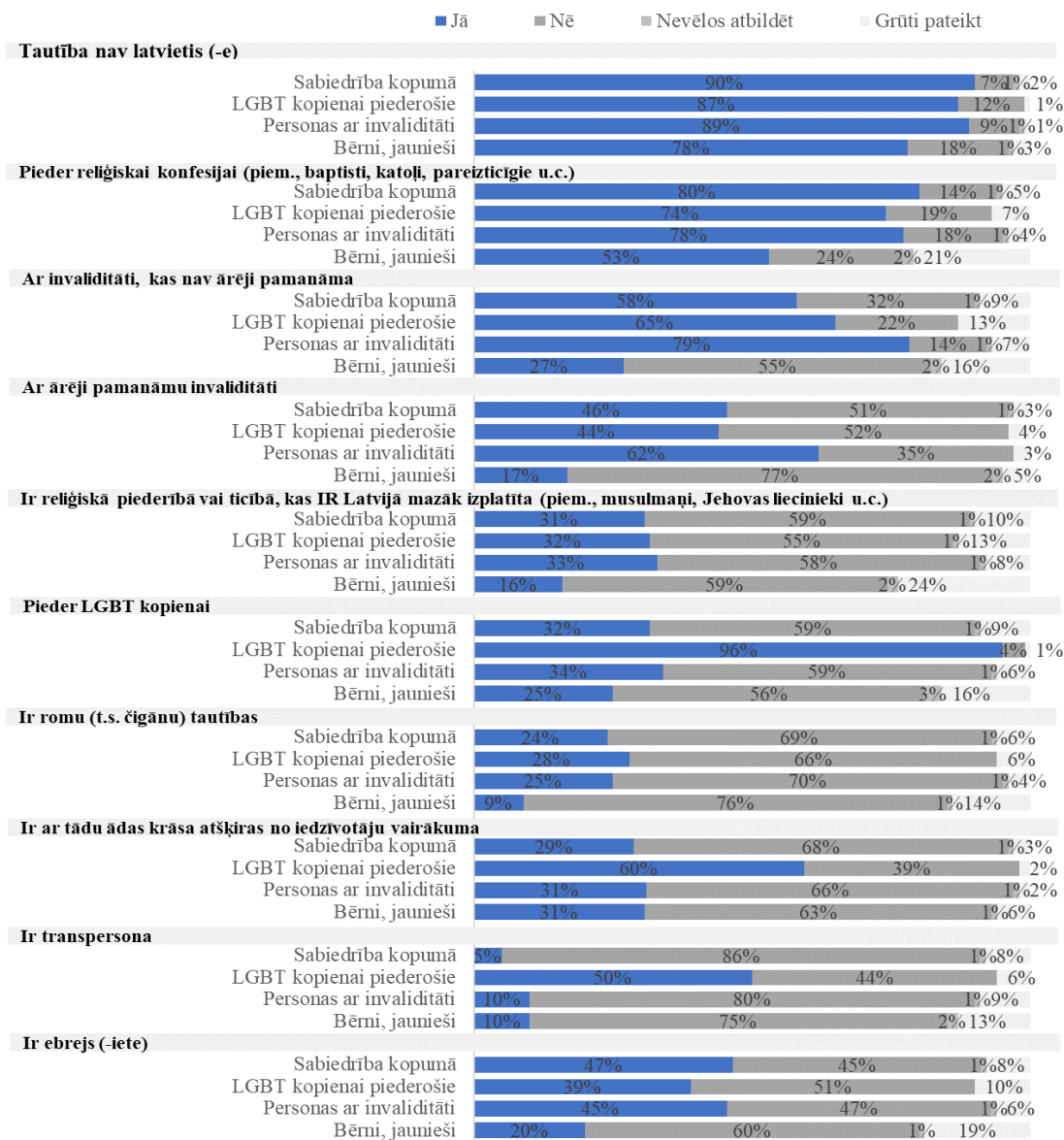

Bāze: Sabiedrība kopumā n=1056; LGBT kopienai piederīgie, n=134; Personas ar invaliditāti, n=229; Bērni un jaunieši, n=217.

Vaicājot par to, cik lielā mērā respondenti pamana potenciāliem diskriminācijas riskiem pakļautos starp saviem draugiem un paziņām, vairākums (84%) sabiedrības atzina, ka viņu draugu vai paziņu lokā ir šīm riska grupām piederīgie. Bērnu un jauniešu izlasē kādai no diskriminācijas riska grupām (t.i., identificē sevi kā piederīgu kādai no pētījumā iekļautajām riska grupām, izņemot latviešu tautību un piederību reliģiskajai konfesijai (piemēram, baptisti, katoļi, pareizticīgie)) piederīgi ir 14% respondentu, bet savu paziņu un draugu vidū šīm grupām piederīgus respondenti identificē vairāk – 66% no izlases. Tas signalizē, ka, domājot par savu pieredzi un savstarpējo komunikāciju sabiedrībā, sabiedrība spēj vienkāršāk diskriminācijas riskus identificēt attiecībā uz citiem, cilvēkiem sev apkārt (draugiem/paziņām).

3.attēls.

Q3. Vai Jūsu draugu/paziņu lokā ir kāds/kāda, kurš ir:

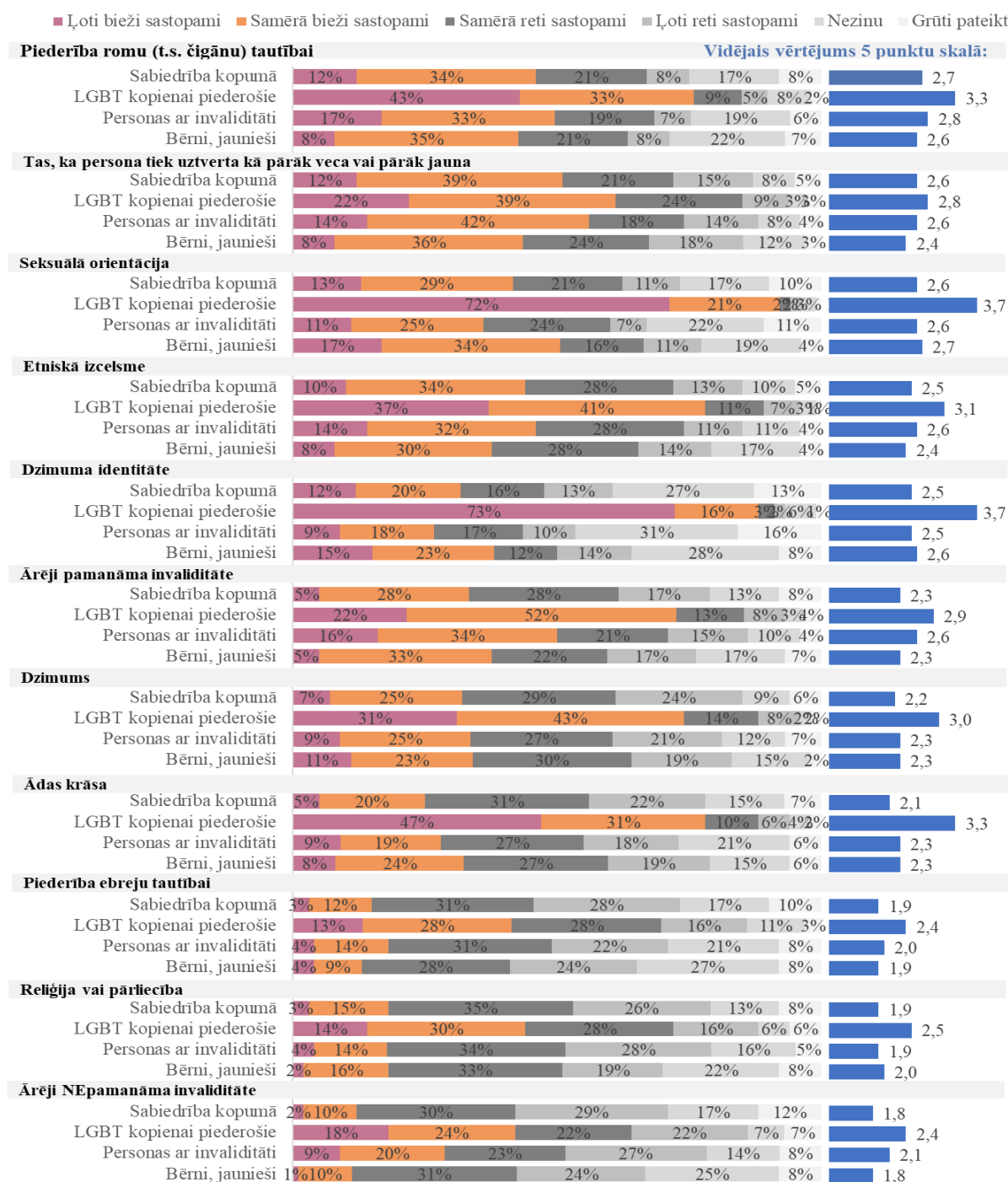

Bāze: Sabiedrība kopumā n=1056; LGBT kopienai piederīgie, n=134; Personas ar invaliditāti, n=229; Bērni un jaunieši, n=217.

Analizējot to, kuri no diskriminācijas veidiem Latvijā ir biežāk sastopami, jāteic, ka sabiedrība kopumā kā visbiežāk sastopamus diskriminācijas veidus, pirmkārt, nosauc piederību romu (t.s. čigānu) tautībai – vidējais vērtējums 2,7 punkti (5 punktu skalā), ko iespējams skaidrot ar kultūras vērtību un aizspriedumu pārņemšanu no paaudzes paaudzē. Otrkārt, tas, ka persona tiek uztverta kā pārāk veca vai pārāk jauna – vidējais vērtējums 2,6 punkti (5 punktu skalā), ko var skaidrot ar tēmas aktualitāti darba tirgū, kā arī respondentu personīgo pieredzi ikdienā, sabiedriskās attiecībās, komunicējot ar citiem – fiziskā vidē sastopoties un atpazīstot vecuma diskrimināciju. Un, treškārt, seksuālā orientācija – vidējais vērtējums 2,6 punkti (5 punktu skalā), kas skaidrojams ar to, ka Latvijā tēma par LGBT pārstāvētajām vērtībām kļūst arvien aktuālāka, līdz ar to, veicinot diskusijas par to. Tam, ka diskriminācija romu tautības dēļ ir “ļoti bieži sastopama” vai “samērā bieži sastopama” piekrīt 46% respondentu Latvijas sabiedrības izlasē kopumā. Vairāk tādu, kas šim apgalvojuma piekrīt, ir jaunāko grupu respondentu vidū – vecumā līdz 54 gadiem, sieviešu vidū (51%), latviešu tautības respondentu vidū (52%), respondentu ar augstāko izglītību vidū (51%), kā arī to respondentu, kuru ienākumi uz vienu ģimenes locekli mēnesī pārsniedz 750 *euro*, vidū. Tam, ka diskriminācija vecuma dēļ ir bieži vai samērā bieži izplatīta Latvijas sabiedrībā, kopumā piekrīt 51% no sabiedrības izlases respondentiem, vairāk šim apgalvojumam piekrīt 55 – 64 g.v. respondenti (56%), šīs grupas respondenti paši biežāk nekā sabiedrība kopumā ir saskārušies ar diskrimināciju vecuma dēļ. Salīdzinot ar sabiedrību kopumā, diskriminācijas izplatību seksuālās orientācijas dēļ kā biežāk izplatītu vērtē jaunāko grupu respondenti (līdz 39 g.v.), kā arī sievietes (47%) un latviešu tautības pārstāvju (46%). Analizējot LGBT kopienai piederīgo atbildes, var secināt, ka, salīdzinot ar sabiedrību kopumā un citām diskriminācijas riskam pakļautajām grupām, šīs grupas pārstāvjiem diskriminācijas tēma kopumā ir aktuālāka, vidējie vērtējumi (5 punktu skalā) par visiem diskriminācijas veidiem ir augstāki. Pēc LGBT kopienai piederīgo domām, kā biežāk sastopamie diskriminācijas veidi Latvijā ir seksuālā orientācija – vidējais vērtējums 3,7 (5 punktu skalā) un dzimuma identitāte – vidējais vērtējums 3,7 (5 punktu skalā). Riska grupā personas ar invaliditāti kā biežāk sastopamie diskriminācijas veidi identificēti – piederība romu (t.s. čigānu) tautībai – vidējais vērtējums 2,8 punkti (5 punktu skalā), seksuālā orientācija – vidējais vērtējums 2,6 punkti (5 punktu skalā). Savukārt bērnu un jauniešu grupā kā divi biežāk sastopamie diskriminācijas veidi tiek minēti, pirmkārt, seksuālā orientācija – vērtējums 2,7 punkti (5 punktu skalā), otrkārt, piederība romu tautībai (vidējais vērtējums 2,6), treškārt, dzimuma identitāte (vidējais vērtējums 2,6).

4.attēls.

Q11. Par katru no minētajiem diskriminācijas veidiem, sakiet, lūdzu, vai, Jūsaprāt, tie Latvijā ir ļoti bieži sastopami, samērā bieži sastopami, samērā reti sastopami vai ļoti reti sastopami? Diskriminācija, kuras iemesls ir...

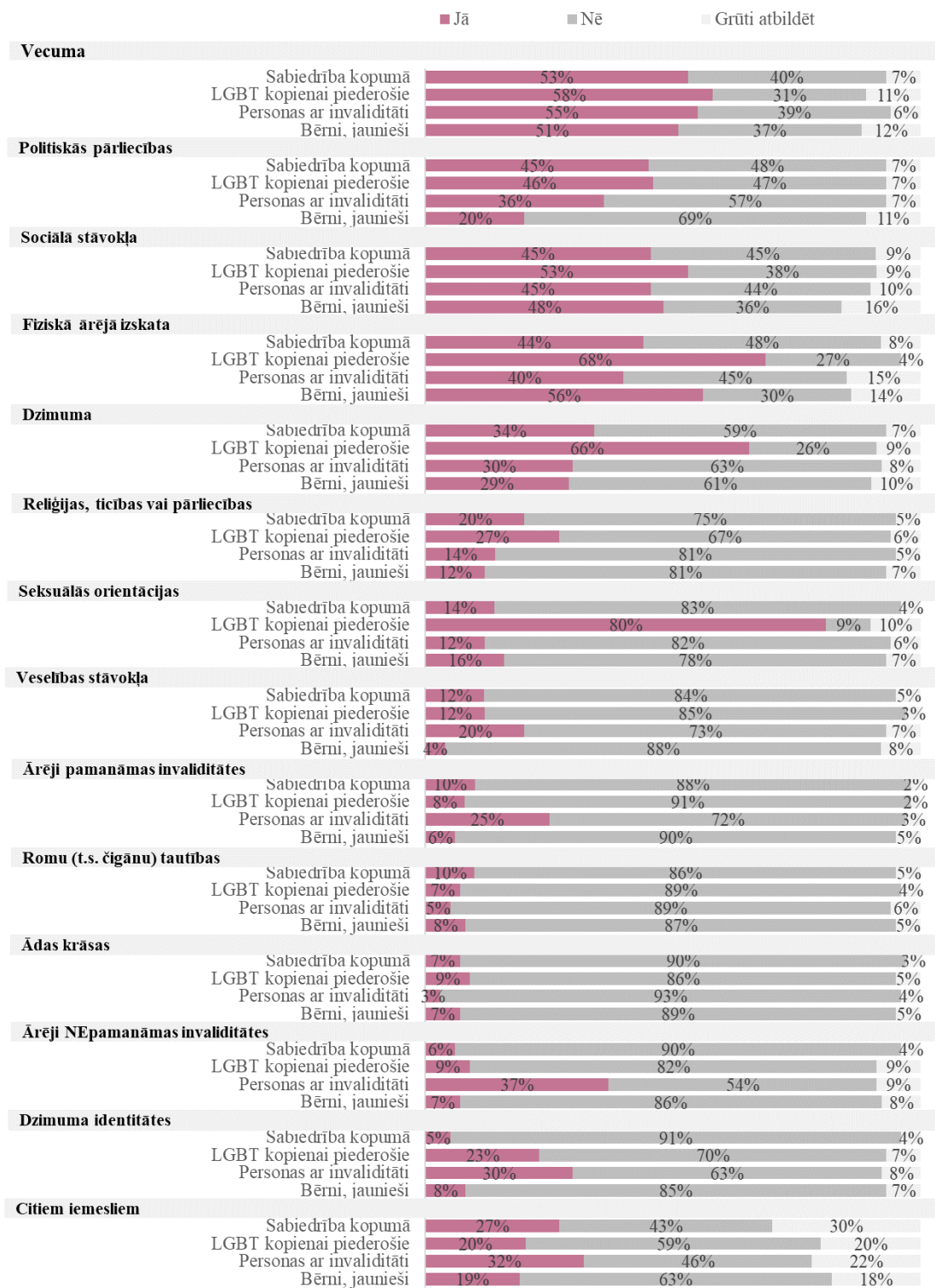
Bāze: Sabiedrība kopumā n=1056; LGBT kopienai piederīgie, n=134; Personas ar invaliditāti, n=229; Bērni un jaunieši, n=217.

III. Saskarsme ar diskrimināciju

40% no sabiedrības ir paši saskārušies ar diskrimināciju, tikpat daudz – 41% diskrimināciju ir novērojuši savu draugu/paziņu vidū. Visbiežāk respondenti saskaras ar diskrimināciju vecuma un politiskās pārliecības dēļ un sociālā stāvokļa dēļ, kā arī fiziskā ārējā izskata dēļ. Sabiedrībā kopumā diskrimināciju vecuma dēļ vairāk ir piedzīvojuši jauni cilvēki – vecumā no 18 līdz 24 g.v. (65%), kā arī pirmspensijas vecuma respondenti no 55 līdz 64 g.v. (60%). Vairāk diskrimināciju vecuma dēļ izjutušas sievietes (59%), personas ar pamatizglītību (87%), kā arī personas, kuru ienākumi uz vienu ģimenes locekli mēnesī ir robežās no 750 līdz 1000 *euro*. Diskrimināciju politiskās pārliecības dēļ izteikti vairāk jutuši krievu tautības respondenti (60%), Pierīgas iedzīvotāji (51%), kā arī šī iemesla diskrimināciju vairāk izjutuši vīrieši (52%). No trešā izplatītākā diskriminācijas veida – diskriminācija sociālā stāvokļa dēļ – sabiedrībā kopumā vairāk cietuši gados jauni respondenti no 18 līdz 24 g.v. (50%), Latgales (59%) un Zemgales (54%) iedzīvotāji, kā arī lielo pilsētu (51%) un ciematu (53%) iedzīvotāji. Būtisks aspekts saskarsmei ar diskrimināciju sociālā stāvokļa dēļ ir respondentu izglītības līmenis un nodarbinātības statuss, biežāk ar šo diskriminācijas veidu saskaras tie, kuru izglītības līmenis ir vidējā izglītība (50%), vidējā profesionālā izglītība (51%) un nepabeigta augstākā izglītība (50%). Pēc nodarbinātības statusa ar diskrimināciju sociālā stāvokļa dēļ vairāk saskārušies šobrīd bez darba esoši cilvēki (60%) un māsasaimnieces/-ki (50%). Personu ar invaliditāti un bērnu un jauniešu grupās ir izteikta līdzība ar sabiedrību kopumā attiecībā uz piedzīvotajām diskriminācijas situācijām, vienīgi bērnu un jauniešu grupā visaktuālākās ir diskriminācijas situācijas, kas saistītas ar fizisko ārējo izskatu. LGBT kopienai piederīgo grupā kā biežāk piedzīvotās diskriminācijas pieredzes min tās, kas saistītas ar seksuālo orientāciju un fiziskā ārējā izskata dēļ.

5.attēls.

Q4. Vai Jūs esat saskāries (-usies) ar diskrimināciju (tostarp esat ticis (-kusi) aizvainots

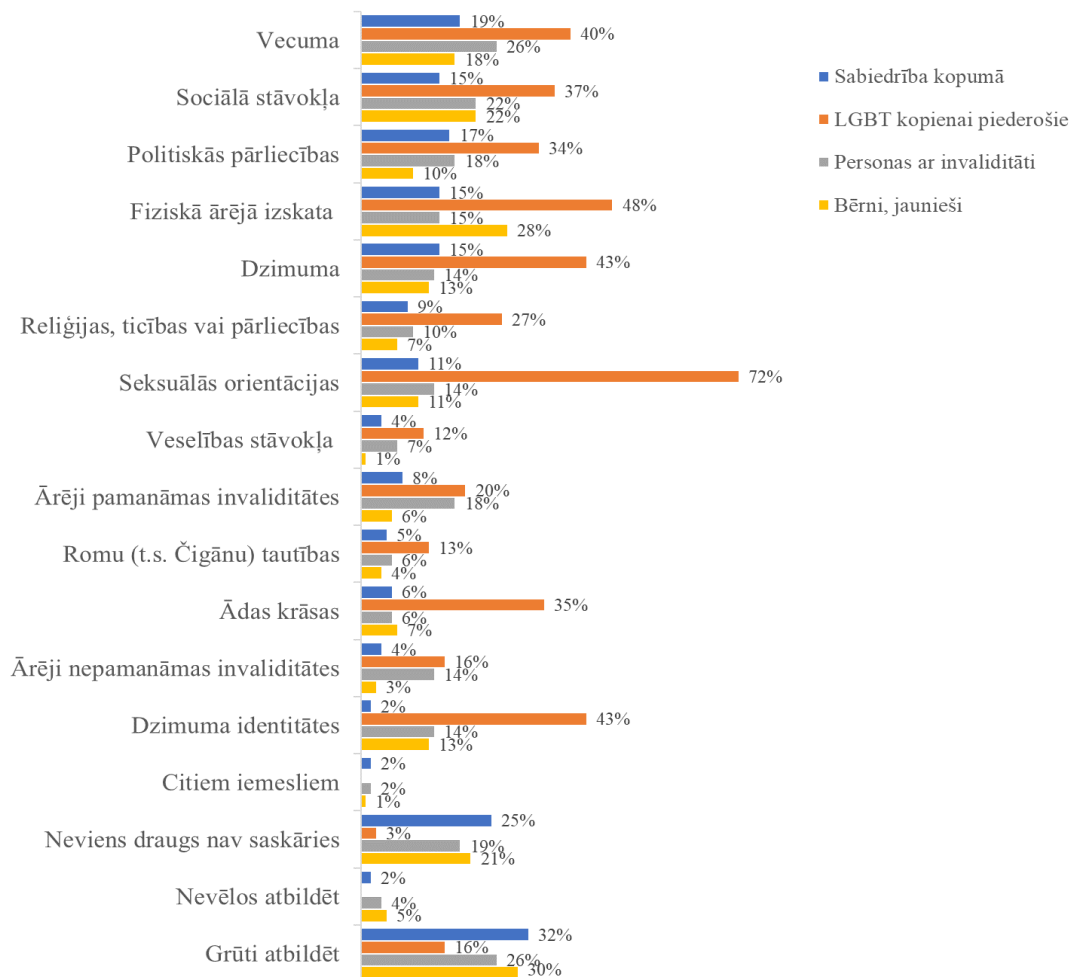

Bāze: Sabiedrība kopumā n=1056; LGBT kopienai piederīgie, n=134; Personas ar invaliditāti, n=229; Bērni/ jaunieši, n=217.

Atklājot savu pieredzi par pamanītajām diskriminācijas pieredzēm savu draugu, paziņu lokā, kopumā tiek minēti līdzīgi iemesli, taču ar dažiem izņēmumiem. Piemēram, biežākie diskriminācijas veidi, ko sabiedrības pārstāvji manījuši savus draugus, paziņas saskaramies ir vecuma (19%), ko norādījuši 22% sieviešu un 15% vīriešu, politiskās pārliecības dēļ (17%), ko norādījuši 12% latviešu, 26% krievu un 27% citas tautības pārstāvju. Diskrimināciju draugu, paziņu starpā respondenti novērojuši arī sociālā stāvokļa (15%), ko norāda 28% respondentu, kuru ikmēneša ienākumi uz vienu ģimenes locekli ir līdz 250 euro, fiziskā ārējā izskata (15%) un dzimuma (15%) dēļ, ko norādījuši 11% vīriešu un 18% sieviešu. Personu ar invaliditāti grupā biežāk attiecībā par saviem draugiem un paziņām pamanītas diskriminācijas situācijas vecuma, sociālā, stāvokļa, ārēji pamanāmas invaliditātes dēļ. Savukārt bērnu un jauniešu grupā aktuālākie diskriminācijas veidi tika minēti fiziskā ārējā izskata, sociālā stāvokļa un vecuma dēļ. LGBT kopiena, līdzīgi kā atklājot pieredzi par pašu pieredzēto, par apkārtējo cilvēku diskriminācijas pieredzēm akcentē diskriminācijas situācijas seksuālās orientācijas, fiziskā ārējā izskata, dzimuma identitātes, dzimuma un vecuma dēļ.

6.attēls.

Q7. Vai kāds Jūsu draugs/ paziņa ir saskāries (-usies) ar diskrimināciju (tostarp ticis (-kusi) aizvainots (-a)) dēļ:

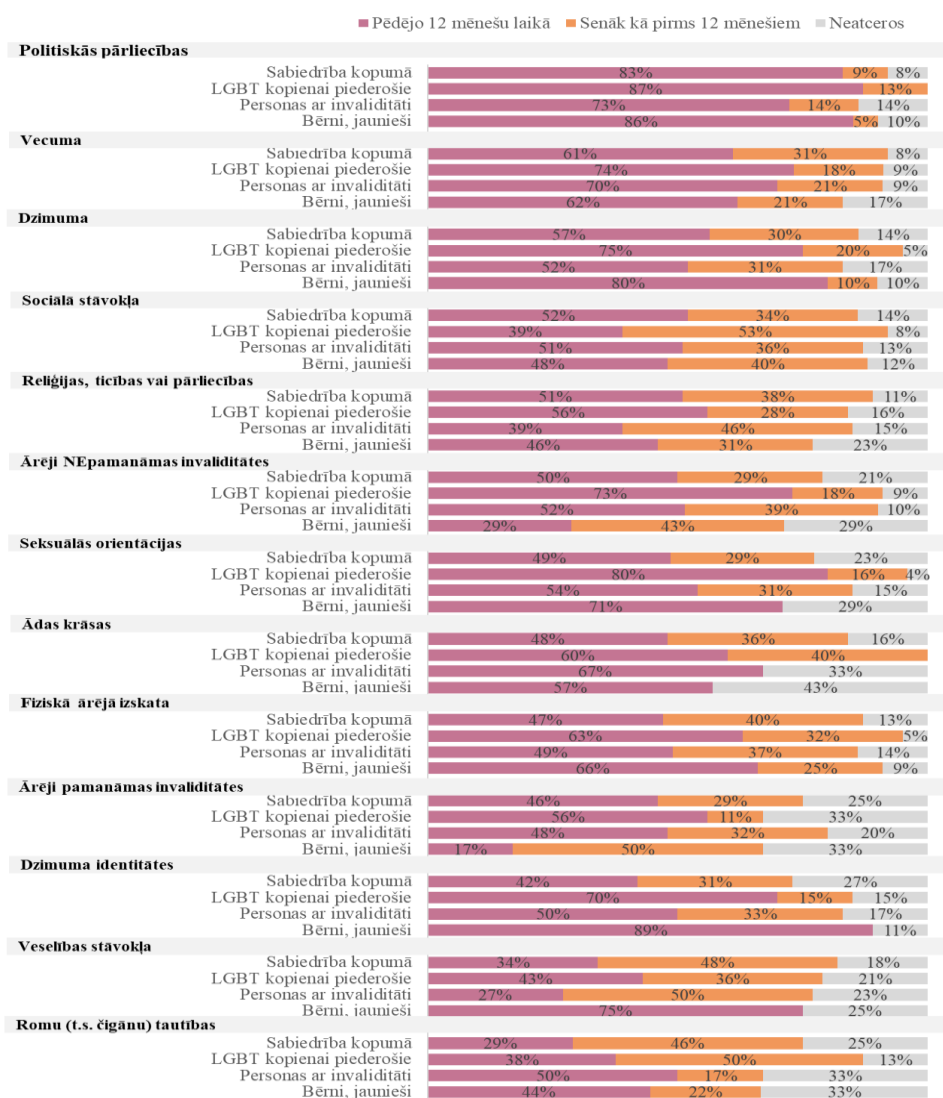

Bāze: Sabiedrība kopumā n=1056; LGBT kopienai piederīgie, n=134; Personas ar invaliditāti, n=229; Bērni un jaunieši, n=217.

Izvērtējot to, cik “senas vai nesenas” ir piedzīvotas diskriminācijas pieredzes, jāteic, ka sabiedrībā kopumā un arī analizētajās riska grupās visdažādākās diskriminācijas situācijas ir piedzīvotas pēdējā gada laikā. LGBT kopienai piederīgo grupā nesenākās diskriminācijas situācijas bijušas politiskās pārliecības (87%), seksuālās orientācijas (80%), vecuma (74%) un ārēji nepamanāmas invaliditātes (73%) dēļ. Personu ar invaliditāti grupā nesenākās pieredzes minētas politiskās pārliecības (73%), vecuma (70%), ādas krāsas dēļ (67%). Bērnu un jauniešu grupa kā nesenākās diskriminācijas pieredzes nosauc diskriminējošas situācijas, kas saistītas ar dzimuma identitāti (89%), politiskās pārliecības (86%), dzimuma (80%) dēļ. Tas, ka tik aktuāla gan sabiedrībā kopumā, gan riska grupās ir diskriminācija politiskās pārliecības dēļ, var būt saistīts ar faktu, ka 2022. ir vēlēšanu gads un datu vākšanas brīdī publiskajā telpā politiskās izvēles bija aktuāla tēma.

7.attēls.

Q4. Cik sen Jūs esat saskāries (-usies) ar diskrimināciju (tostarp esat ticis (-kusi) aizvainots (-a)) dēļ:

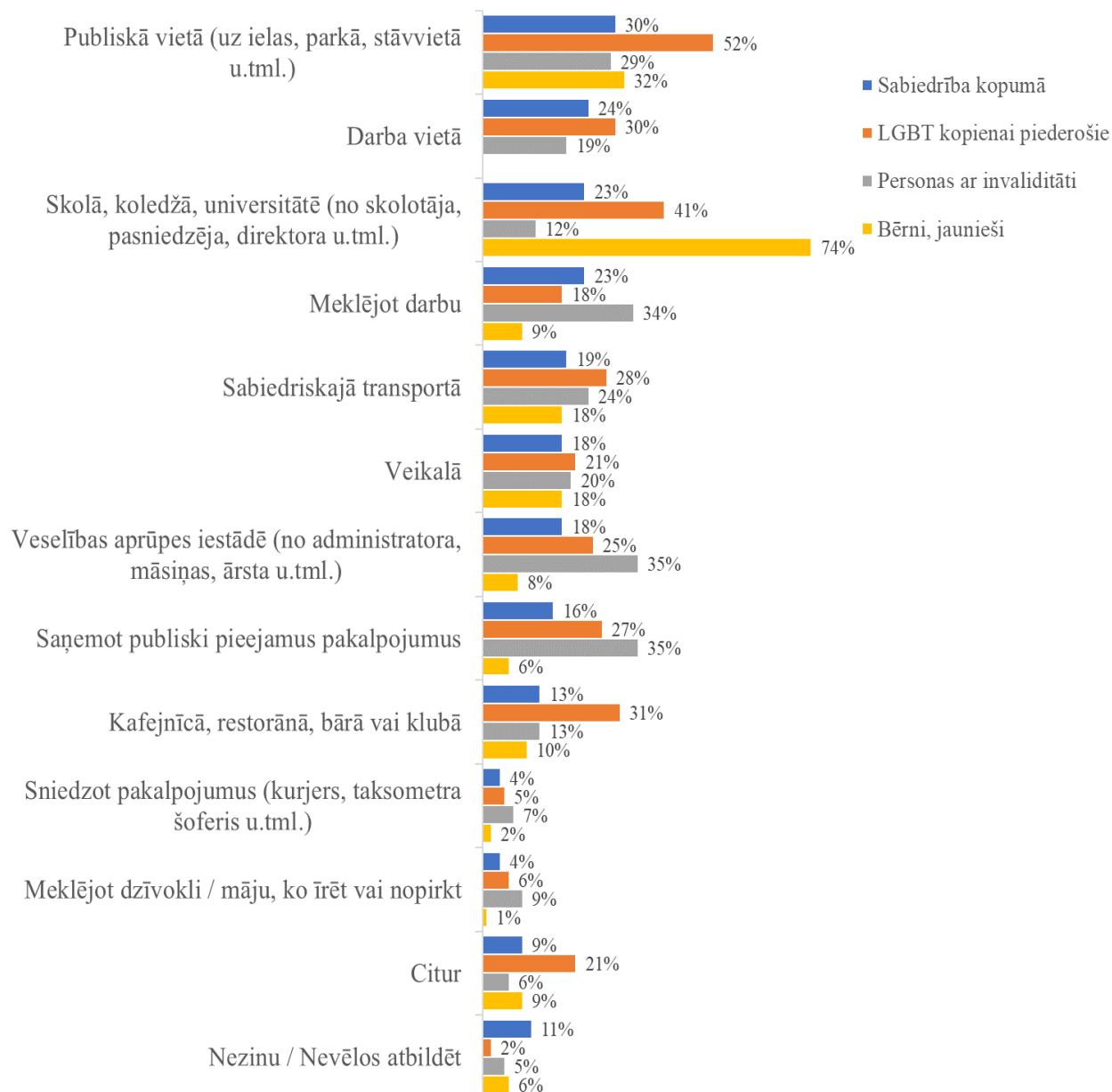

Bāze: respondenti, kuri ir saskārušies ar šo diskriminācijas veidu.

Visbiežāk Latvijas iedzīvotāji ar diskrimināciju saskaras publiskās vietās, darba vietā (24%), ko norādījuši 26% latviešu un 19% krievu tautības pārstāvju un mācību iestādēs, ko norādījušas 33% personas ar iegūtu vidējo izglītību un 56% personas ar iegūtu vai nepabeigtu augstāko izglītību. 23% no sabiedrības ar diskrimināciju ir saskārušies, paši meklējot darbu. LGBT kopienai piederīgo starpā atspoguļojas līdzīga situācija. Personas ar invaliditāti ar diskrimināciju biežāk saskaras veselības aprūpes iestādēs, saņemot publiski pieejamus pakalpojumus. Bērni un jaunieši paši ar diskrimināciju visbiežāk saskaras tieši mācību iestādēs (skolā, koledžā, universitātē, esot saskarsmē ar mācību spēkiem) (74%).

8.attēls.

Q5. *Pēdējā reizē, kad **Jūs saskārāties** ar diskrimināciju, kādos apstākļos tas notika?*

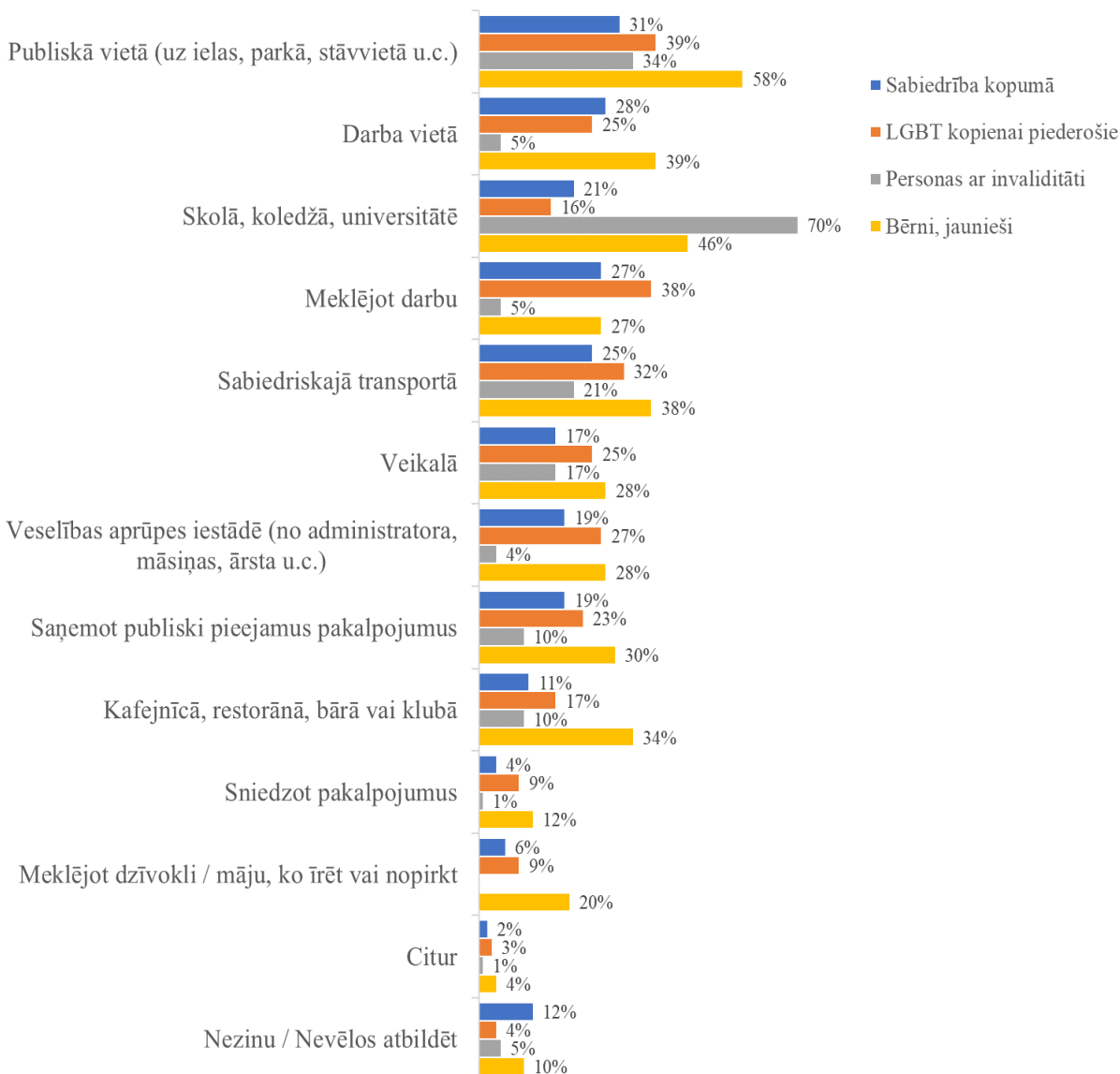

Bāze: Sabiedrība kopumā n=1056; LGBT kopienai piederīgie, n=134; Personas ar invaliditāti, n=229; Bērni un jaunieši, n=217.

Analizējot novēroto par cilvēkiem sev apkārt un diskriminācijas situācijām, jāteic, ka sabiedrībā kopumā novērots, ka ar diskrimināciju visbiežāk sastopas publiskās vietās, meklējot darbu un darba vietās. LGBT kopienai piederīgie, vērojot situāciju sev apkārt, kā vietas, kur visbiežāk tiek novērota diskriminācija attiecībā pret citiem, arī piemin publiskās vietas, meklējot darbu, sabiedriskajā transportā, veselības aprūpes iestādēs, veikalos. Personas ar invaliditāti diskriminācijas situācijas pret citiem sabiedrības locekļiem visbiežāk pamana mācību iestādēs, publiskās vietās, sabiedriskajā transportā. Savukārt bērni un jaunieši aktualizē novērotas diskriminācijas situācijas publiskās vietās, mācību iestādēs, sabiedriskajā transportā, kafejnīcās, restorānos, bāros un klubos.

9.attēls.

Q8. *Pēdējā reizē, kad Jūsu draugs, paziņa saskārās ar diskrimināciju, kādos apstākļos tas notika?*

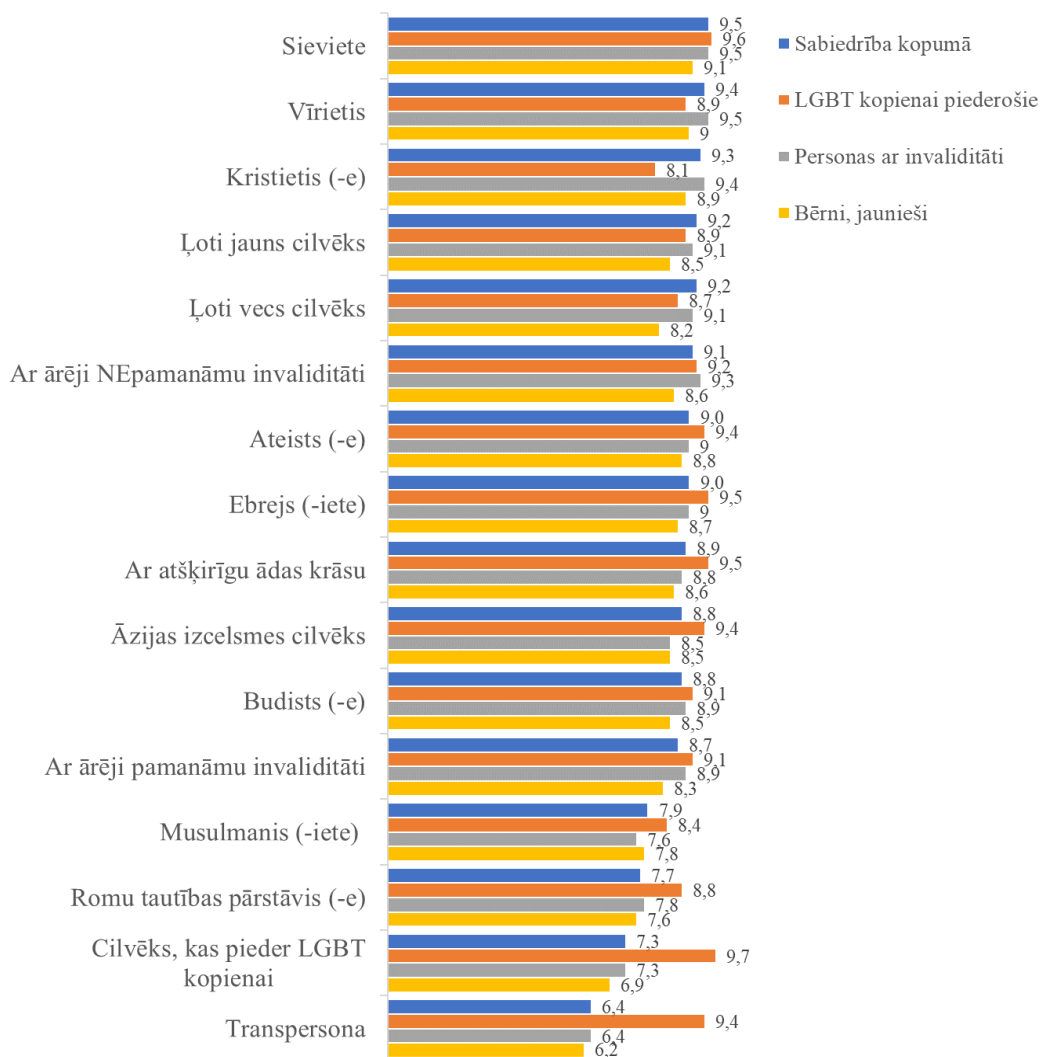
Bāze: Sabiedrība kopumā $n=1056$; LGBT kopienai piederīgie, $n=134$; Personas ar invaliditāti, $n=229$; Bērni un jaunieši, $n=217$.

Darba vide un izglītības sistēma ir būtiskas sociālās dzīves sastāvdaļas. Visās analizētajās riska grupās atklājās, ka vislielākā tolerance gan darbā, gan skolā ir pret sievietēm (vērtējums 9,4 punkti no 10). Zemākais tolerances līmenis sabiedrības pārstāvjiem, personām ar invaliditāti, bērnu un jauniešu grupā ir pret transpersonām, cilvēkiem, kas piederīgi LGBT kopienai, un romu tautības pārstāvjiem. Turpretim LGBT kopienas pārstāvji paši izjūstu diskomfortu, strādājot vai mācoties kopā ar kristiešiem (vērtējums 8,1 punkti no 10).

10.attēls.

Q13. Neatkarīgi no tā, vai Jūs pašlaik strādājat vai nestrādājat, izmantojot skalu no 1 līdz 10 (kur 1 – “pilnībā nekomfortabli” un 10 – “pilnībā komfortabli”), lūdzu, sakiet, cik komfortabli Jūs justos, ja kāds no darba kolēģiem, ar kuru Jūs ikdienā kontaktējaties, piederētu kādai no šīm grupām?

Q13.a Bērniem un jauniešiem – Sakiet, cik komfortabli Jūs justos, ja kāds no klases biedriem, ar kuru Jūs ikdienā kontaktējaties, piederētu kādai no šīm grupām?

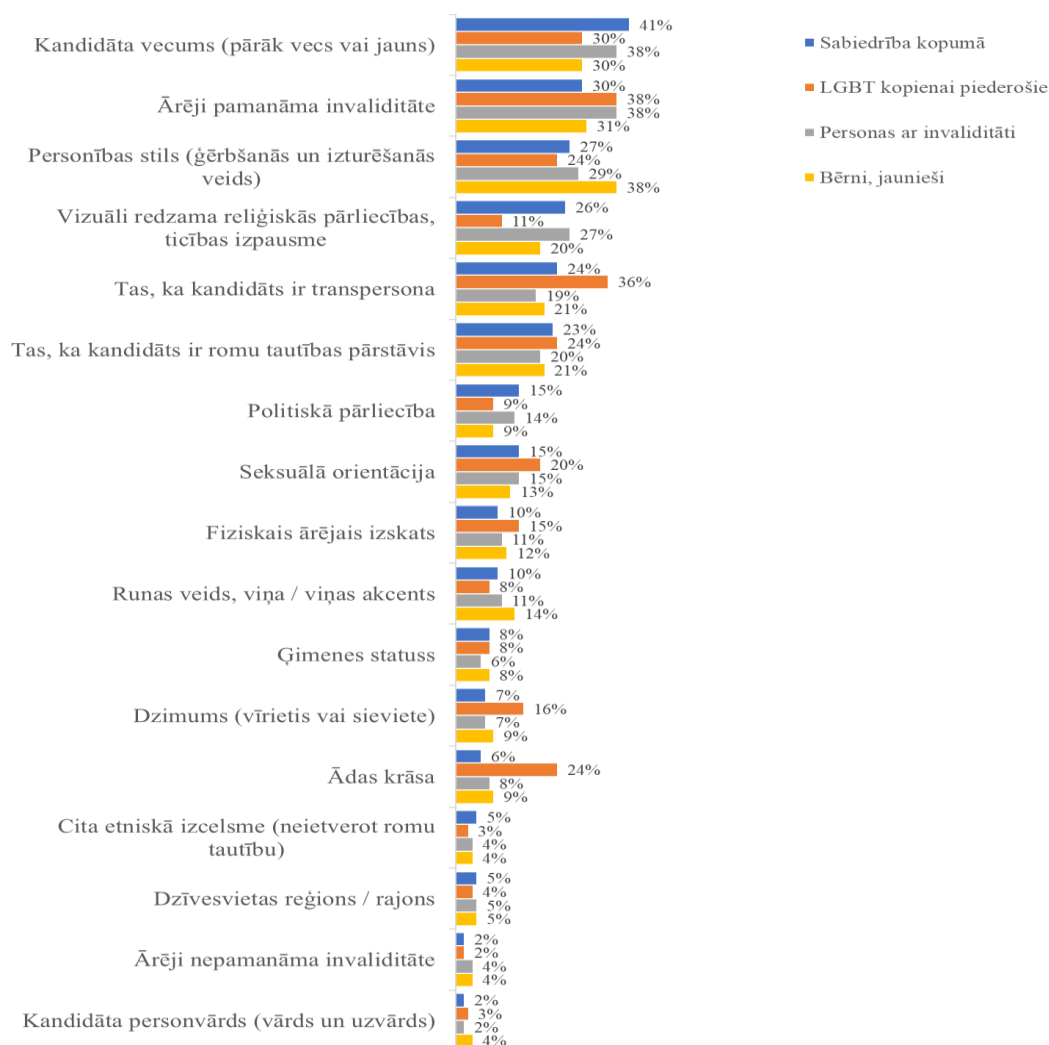

Bāze: Sabiedrība kopumā n=1056; LGBT kopienai piederīgie, n=134; Personas ar invaliditāti, n=229; Bērni un jaunieši, n=217.

Pētījuma dalībnieki aptaujas anketā dalījās ar savu subjektīvo vērtējumu par situāciju, kas var tikt piedzīvota darba tirgū, kad atsevišķas cilvēka iezīmes, pazīmes, kritēriji var kļūt par šķērslī iegūt amatu. Visās aptaujātajās sabiedrības grupās visizteiktākais šķērslis, respondentu skatījumā, ir kandidāta vecums (pārāk vecs vai pārāk jauns), kas var būt sasaistīts ar citiem, racionāliem trūkumiem kandidāta atbilstībai – prasmju trūkums, atbilstošas pieredzes trūkums u.c. Vidēji trešā daļa (34%) respondentu visās izlašu grupās kā šķērslī amata iegūšanai norādīja ārēji pamanāmu invaliditāti. 38% bērnu un jauniešu uzskata, ka personības stils (ģērbšanās un izturēšanās veids) var “nospēlēt izšķirošo lomu” amata iegūšanai. 24% LGBT kopienai piederīgo kā šķērslī amata iegūšanai izvirza atšķirīgu ādas krāsu.

11.attēls.

Q15. Ja uzņēmums Latvijā vēlas pieņemt kādu darbā un pastāv izvēle starp diviem kandidātiem ar vienādām prasmēm un vienādu kvalifikāciju, kurš no šiem kritērijiem, Jūsaprāt, kādam kandidātam varētu būt neizdevīgs (šķērslis iegūt amatu)? (iespējamās vairākas atbildes - ne vairāk kā 3)

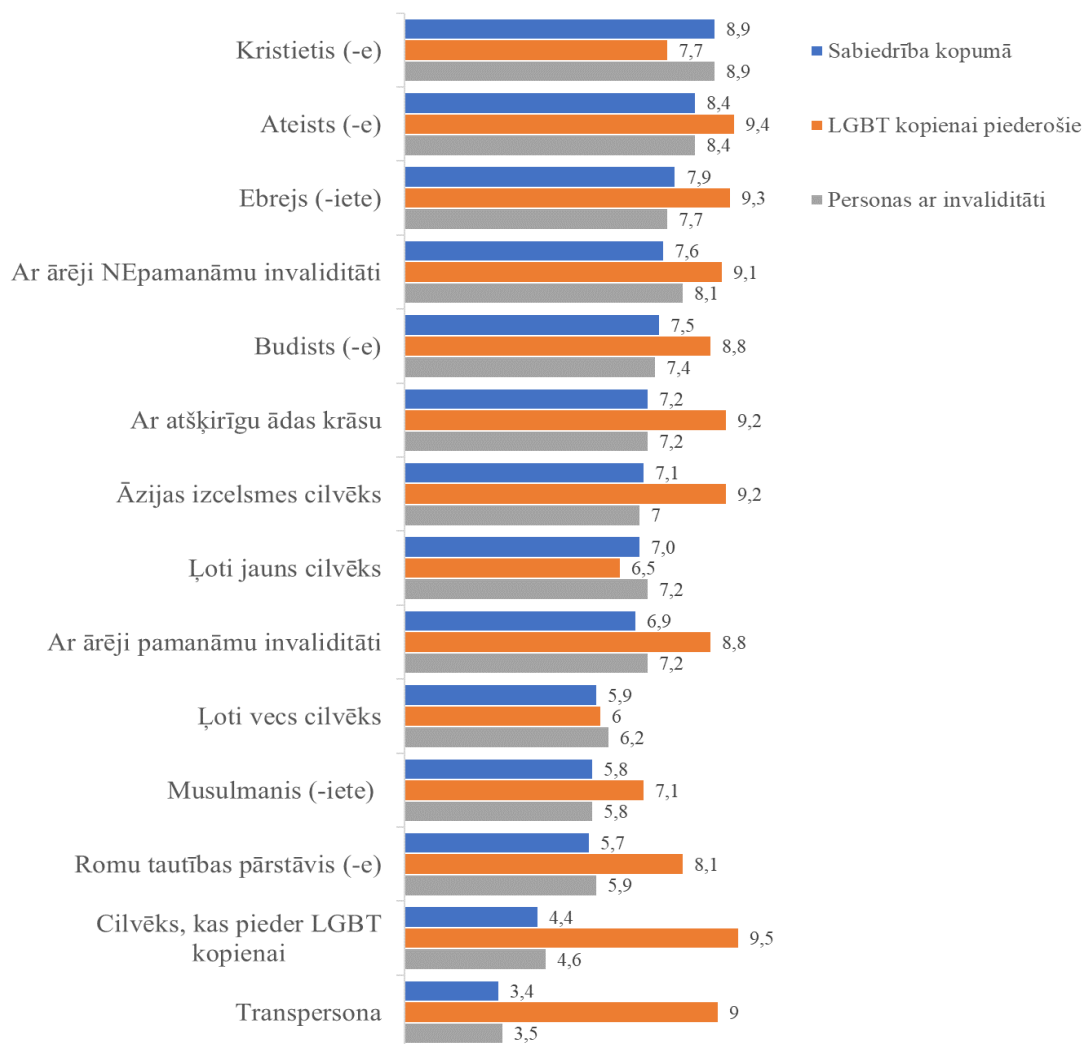

Bāze: Sabiedrība kopumā $n=1056$; LGBT kopienai piederīgie, $n=134$; Personas ar invaliditāti, $n=229$; Bērni un jaunieši, $n=217$.

Lai noskaidrotu pētījuma dalībnieku attieksmi par diskrimināciju no krietni personīgākas perspektīvas, aptaujas anketā tika iekļauts jautājums pilngadību sasniegušiem respondentiem (18 – 74 g.v.) par subjektīvu attieksmi situācijā, kad runa ir par personas bērnu un to, cik komfortabli persona justos, ja viņa/-as bērns būtu romantiskās attiecībās ar personu, kas pieder kādai no uzskaitītajām sabiedrības grupām. Salīdzinot iegūtos datus riska grupās, var secināt, ka sabiedrība kopumā un personas ar invaliditāti lielākā mērā tolerē kristiešus, savukārt LGBT kopienai piederīgie - savas kopienas piederīgos. Izteiktākās pretrunas vērojamas viedokļos par personām, kas pieder LGBT kopienai, un ir transpersonas – sabiedrība un cilvēki ar invaliditāti justos drīzāk nekomfortabli, ja viņu bērns būtu romantiskās attiecībās ar kādu no šo sabiedrības grupu pārstāvjiem, savukārt LGBT kopienai piederīgie tieši šīm grupām ir visatvērtākie.

12.attēls.

Q14. Neatkarīgi no tā, vai Jums ir vai nav bērni, izmantojot skalu no 1 līdz 10 (kur 1 – “pilnībā nekomfortabli” un 10 – “pilnībā komfortabli”), lūdzu, sakiet, cik komfortabli Jūs justos, ja kādam no Jūsu bērniem būtu romantiskas attiecības ar personu, kas piederētu kādai no šīm grupām?

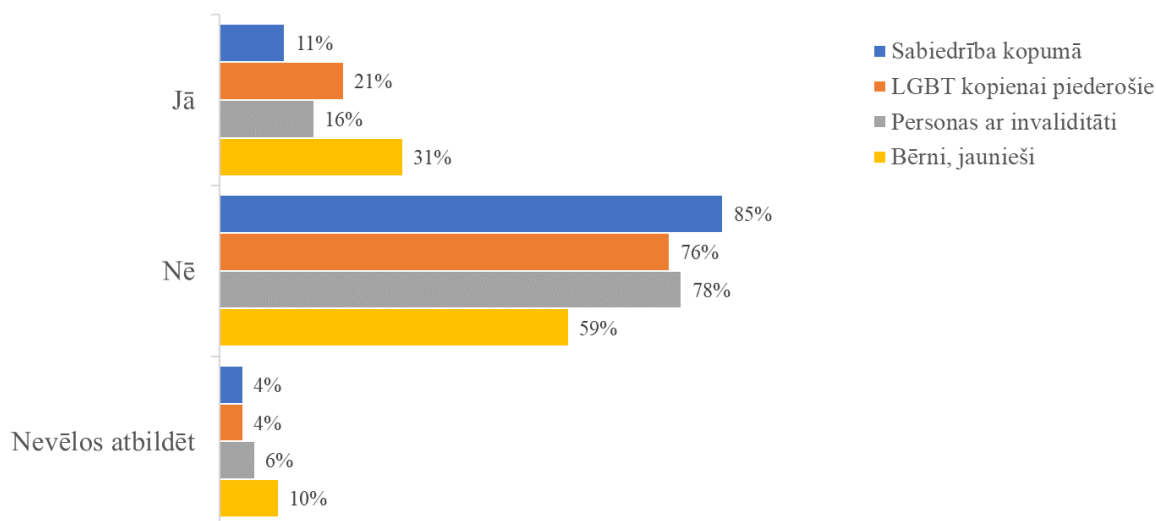
Bāze: Sabiedrība kopumā n=1056; LGBT kopienai piederīgie, n= 134; Personas ar invaliditāti, n=229.

IV. Ziņošana par diskriminācijas pieredzi un proaktīvā darbība (savu un draugu/paziņu)

Par diskriminācijas gadījumiem ir ziņojuši tikai 11% sabiedrības pārstāvju. Analizējot situāciju riska grupās, aktīvākie, kas ir ziņojuši par savu diskriminācijas pieredzi, ir bērni un jaunieši (31%), bet pasīvākie attiecībā uz ziņošanu par paša pieredzētu diskrimināciju ir personas ar invaliditāti (16%). Pieļaujams, ka bērni un jaunieši vairāk patērē dažādas sociālo mediju platformas un ir sastāvdaļa no plaša socializācijas kanāla – draugi, skola, ģimene, domu biedri u.tml., līdz ar to, ir salīdzinoši plašs iespēju klāsts atbalsta gūšanai situācijās, kad bērns vai jauniešis saskaras ar diskrimināciju. Savukārt cilvēki ar invaliditāti potenciāli var sastapties ar dažādiem ierobežojošiem faktoriem, kas ziņošanas iespējas par piedzīvoto diskrimināciju var mazināt, sarežģīt – vides pieejamība, negatīva iepriekšējā pieredze, sociālo kanālu trūkums.

13.attēls.

Q6. *Kad saskārāties ar diskrimināciju vai Jūs kādam par to ziņojāt?*

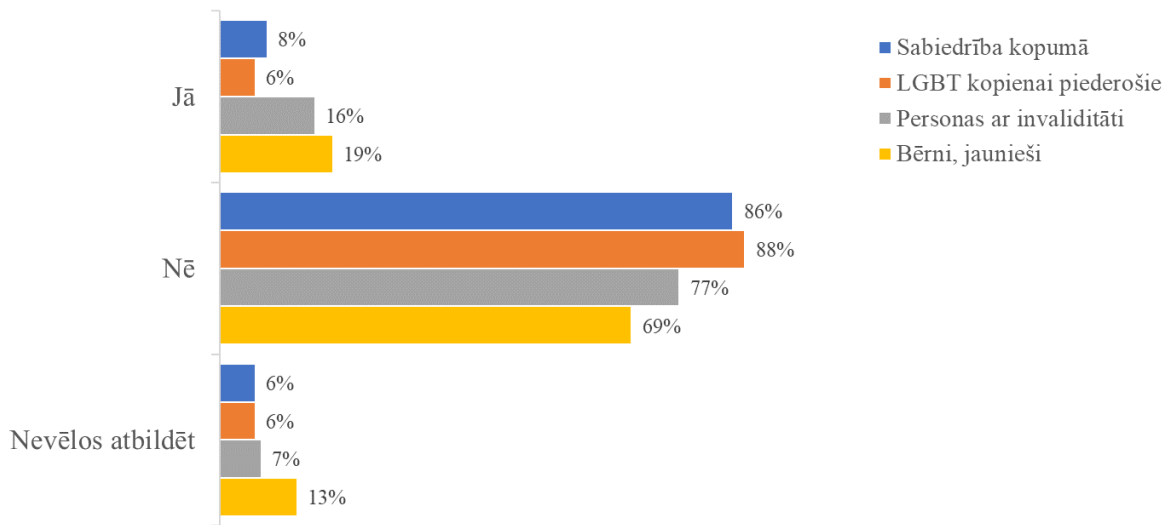
Bāze: Sabiedrība kopumā $n=1056$; LGBT kopienai piederīgie, $n=134$; Personas ar invaliditāti, $n=229$; Bērni un jaunieši, $n=217$.

Pētot ziņošanas pieredzi par draugu vai paziņu piedzīvoto diskrimināciju, jāteic, ka sabiedrībā kopumā par to ziņot izvēlas vēl retāk, nekā par savu personisko diskriminācijas pieredzi – par to ziņo tikai 8%. Ko iespējams skaidrot ar to, ka cilvēki lielā mērā cenšas norobežoties no citu problēmām, baiļu, neziņas dēļ, kas ir sasaistīts arī ar informācijas trūkumu attiecībā par to – kam ziņot, kur vērsties, kā pareizi rīkoties šādos gadījumos. Šis jautājums tiks detalizētāk apskatīts turpmāk pētījumā. Nozīmīga tendence, kas raksturo ziņošanu par paša vai drauga/paziņas piedzīvoto diskriminācijas pieredzi, ir respondenta vecums. Visaktīvāk par diskriminācijas gadījumiem ir ziņojuši gados jauni respondenti (vecumā līdz 24 gadiem). Kopumā dati liecina – jo gados vecāki ir respondenti, jo mazāk tie ir ziņojuši kādam par paša vai drauga/paziņas piedzīvoto diskrimināciju. Ko iespējams skaidrot ar to, ka sabiedrībā nav izveidojusies izteikta tradīcija iestāties par līdzcilvēkiem, būt līdzatbildīgiem, lielā mērā iespējams arī faktors, ka vecāka gadagājuma cilvēkiem trūkst zināšanu diskriminācijas atpazīšanai.

Līdzīgi kā iepriekš, salīdzot riska grupu vēlmi ziņot par novērotu diskrimināciju attiecībā uz citiem, aktīvākā ir tieši bērnu un jauniešu grupa (19%). Bērnu un jauniešu grupas pārstāvji, LGBT kopienai piederīgie biežāk ir gatavi ziņot, celt trauksmi biežāk par pašu diskriminācijas pieredzi, nekā ziņot par pamanītu diskrimināciju draugu, paziņu lokā. Grupā personas ar invaliditāti vēlme ziņot ir vienlīdz izteikta, gan ziņojot par savu, personīgi piedzīvotu diskrimināciju, gan identificētu diskrimināciju savu draugu, paziņu vidū.

14.attēls.

Q9. Kad Jūsu draugs, paziņa saskārās ar diskrimināciju, vai Jūs kādam par to ziņojāt?

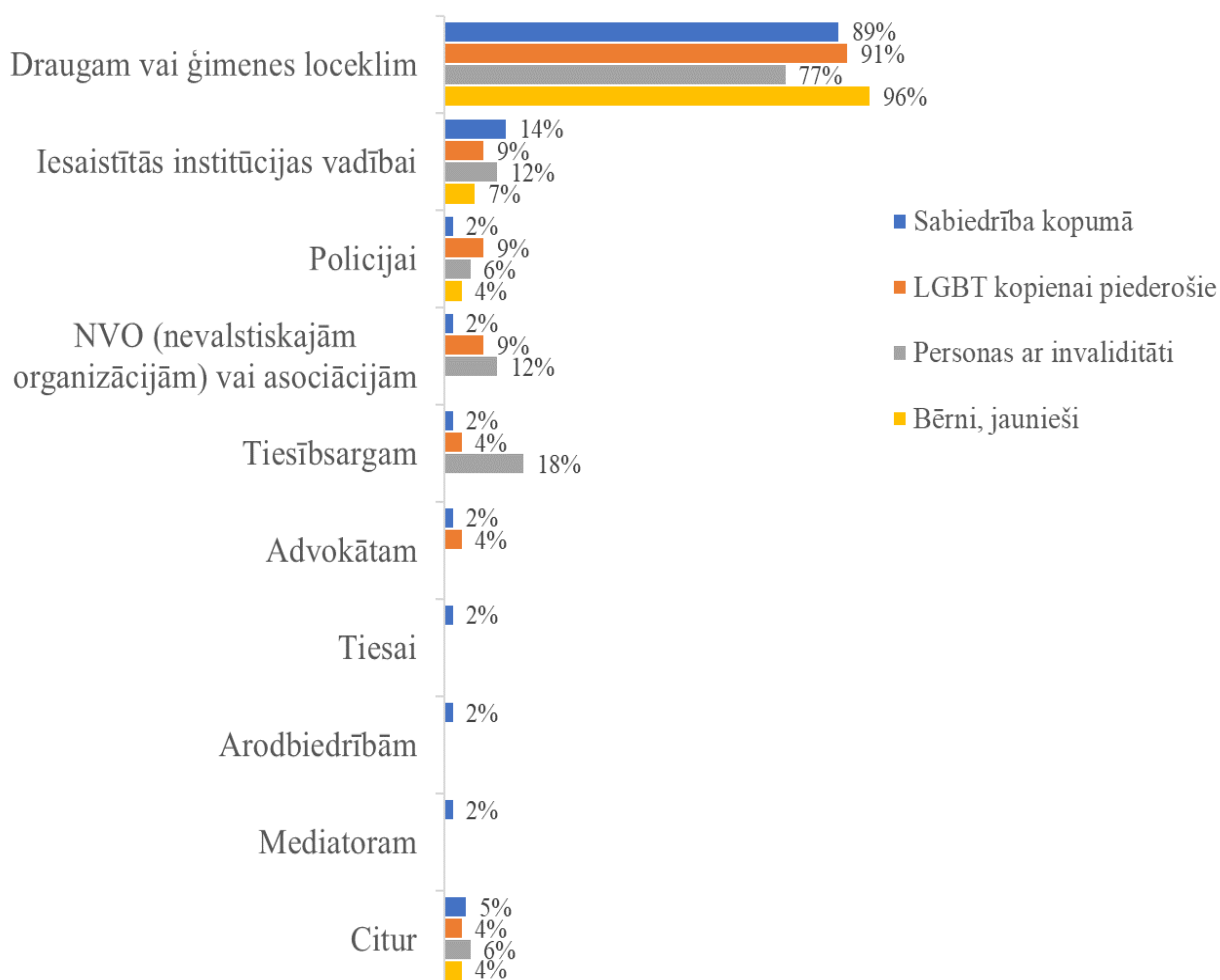

Bāze: Sabiedrība kopumā n= 1056; LGBT kopienai piederīgie, n= 134; Personas ar invaliditāti, n=229; Bērni un jaunieši, n=217.

Visbiežāk diskriminācijas gadījumi tiek pārrunāti ar draugiem vai ģimenes locekļiem, diskriminācijas gadījumā iesaistītajām institūcijām tiek ziņots ievērojami retāk. Ziņošana policijai, nevalstiskai organizācijai (*turpmāk tekstā NVO*) un tiesībsargam ir izteikti reta uzvedība. Analizējot situāciju riska grupās, jāteic, ka 91% LGBT kopienai piederīgo pārrunā diskriminācijas pieredzi ar draugu vai kādu no ģimenes, un tikai 9% vēršas pie diskriminācijas situācijā iesaistītās institūcijas vadības, 9% vēršas pie policijas un tikpat daudzi pie NVO sektora. Personas ar invaliditāti arī primāri izvēlas dalīties par piedzīvoto ar draugu, ģimeni, 12% vēršas pie iesaistītās institūcijas vadības, tikpat daudzi meklē atbalstu pie NVO sektora, bet tikai 6% ir ziņojuši policijai. Bērnu un jauniešu grupā situācija ir vēl kritiskāka, jo 96% izvēlas diskriminācijas pieredzi pārrunāt ar draugu, ģimeni, un tikai 7% bērnu un jauniešu ziņo situācijā iesaistītajai institūcijas vadībai, vēl mazāk - tikai 4%. ziņo policijai. Tas nozīmē, ka sabiedrībā kopumā trūkst informācijas par to, kā rīkoties un aizstāvēt savas tiesības, kā arī trūkst uzticēšanās, palāvības, ka institūcijas reaģēs atbilstoši.

15.attēls.

Q6. *Saskaroties ar diskrimināciju* - Kam Jūs ziņojāt par diskriminācijas gadījumu?

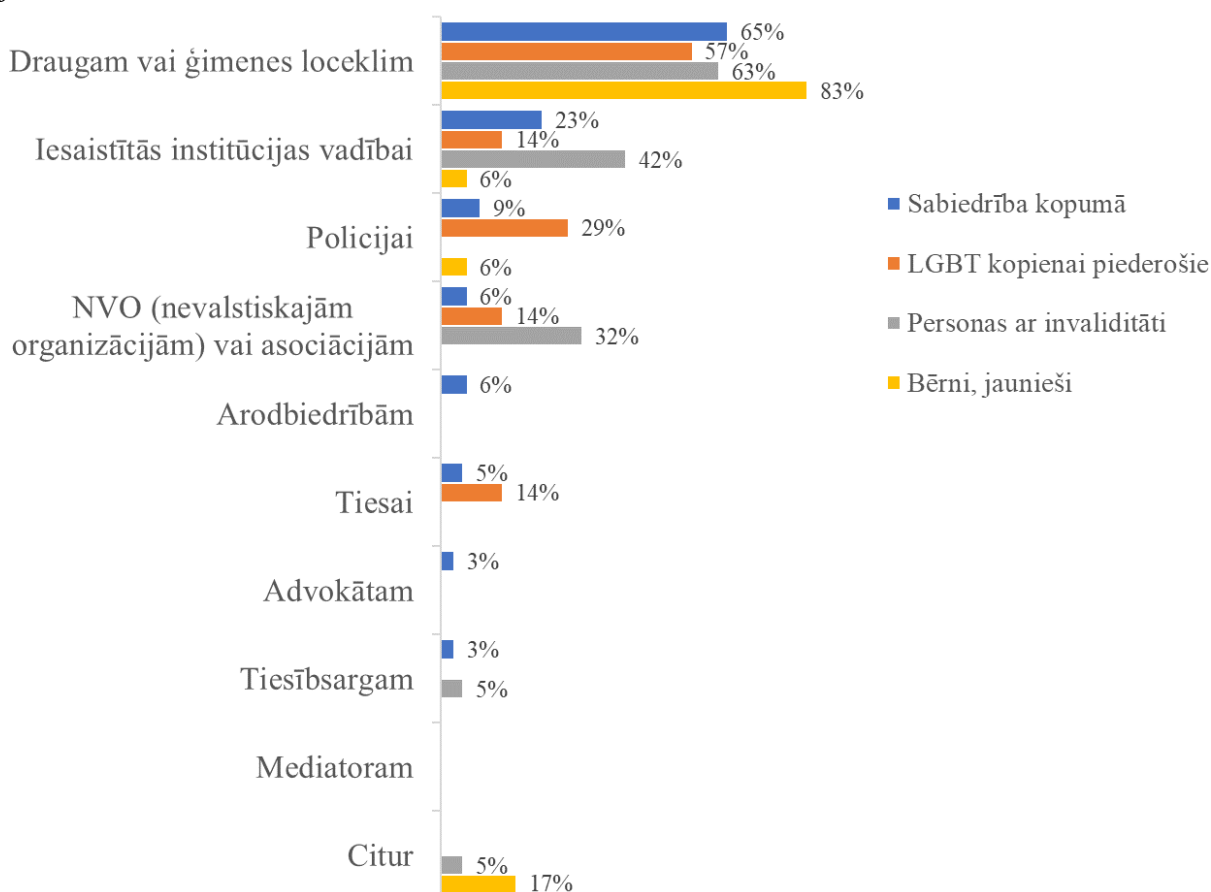

Bāze: respondenti, kuri ir saskārušies ar diskrimināciju un par to ir ziņojuši

Ja diskriminācijas pieredze ir bijusi draugam, paziņam, var secināt, ka primāri diskriminācija tiek pārrunāta ar “savējiem” – draugu vai ģimeni. LGBT kopienai piederīgie, uzzinot par draugu, paziņu diskrimināciju, aktīvāk ziņo iesaistītās institūcijas vadībai (14%) un ziņo arī policijai (29%), nekā situācijās, kad ar diskrimināciju saskaras paši. Šāda stratēģija ir novērojama arī personām ar invaliditāti, ka, aizstāvēt savu draugu, paziņu, biežāk izvēlas ziņot iesaistītās institūcijas vadībai (42%), NVO sektora pārstāvjiem (32%), bet izvairās ziņot policijai. Bērnu un jauniešu grupā vērojama pasivitāte ziņot par novērotu diskrimināciju attiecībā uz citiem, formāli kādu aizstāvēt, ierasti šāda pieredze tiek pārrunāta tikai ar draugu, ģimeni (83%). No vienas puses, šo pasivitāti var uztvert kā bērnu un jauniešu vecāku atbildību, jo viņi ir tie, kas primāri rūpējas par savas atvases interešu un tiesību aizstāvību. No otras puses, šis signalizē par atturēšanos no tiešas iesaistīšanās kādas novērotas diskriminācijas situācijas risināšanā.

16.attēls.

Q9. Kad Jūsu draugs, paziņa saskārās ar diskrimināciju - Kam Jūs ziņojāt par diskriminācijas gadījumu?

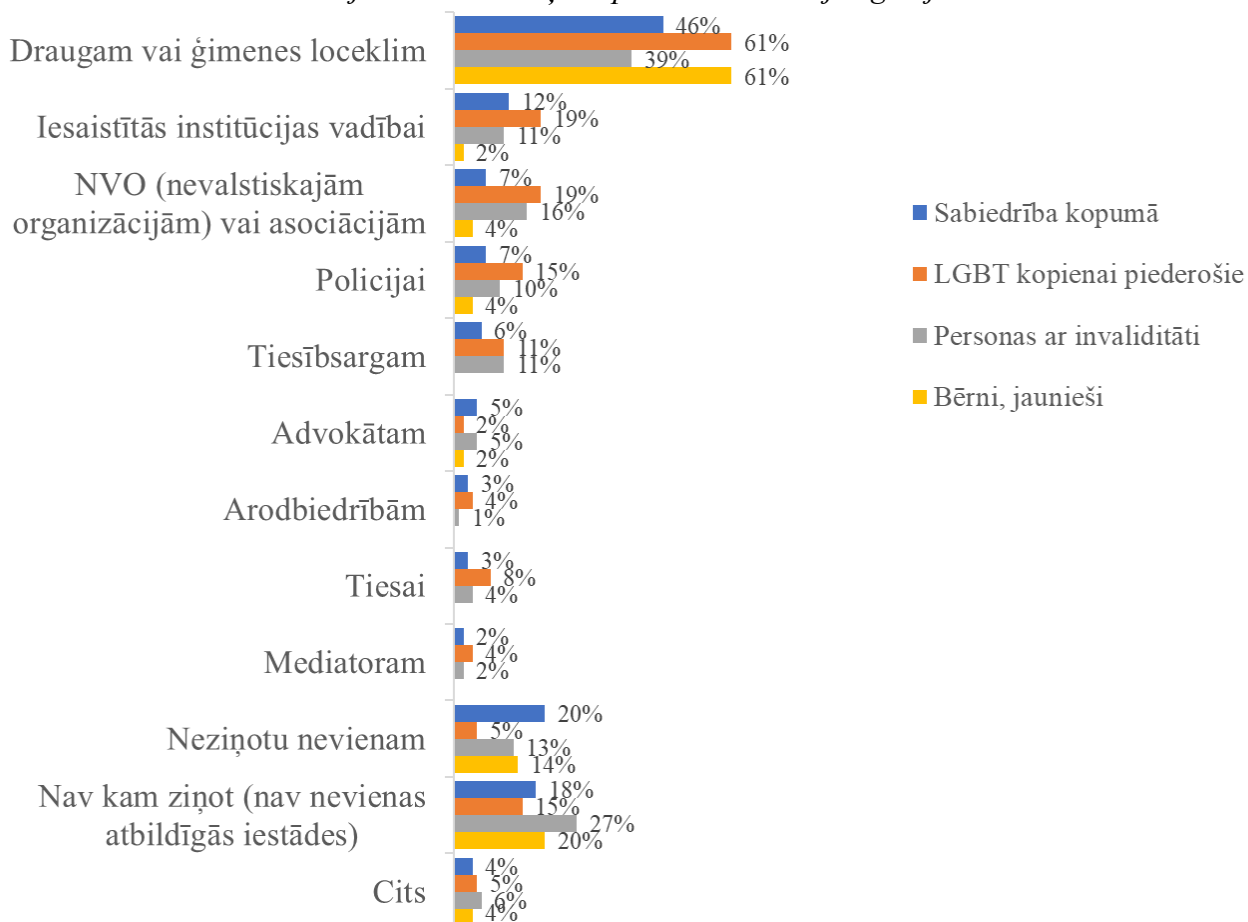

Bāze: respondenti, kuri ir novērojuši saskarsmi ar diskrimināciju un par to ir ziņojuši.

Izvaicājot to respondentu kopu, kas apliecinā, ka paši nav saskārušies ar diskrimināciju, bet, ja tomēr piedzīvotu diskrimināciju, kam viņi par to ziņotu, var secināt, ka salīdzinoši liela daļa nezina, pie kā vērsties šādā situācijā. Sabiedrībā kopumā tā domā 18%, grupā personas ar invaliditāti – tādi ir 27%, grupā bērni un jaunieši tā domā 20%. LGBT kopienai piederīgo vidū situācija ir nedaudz labāka, taču arī šajā riska grupā 15% pārstāvju uzskata, ka nav kam ziņot, nav atbildīgā.

17.attēls.

Q6. *Saskaroties ar diskrimināciju - Kam Jūs ziņotu par diskriminācijas gadījumu?*

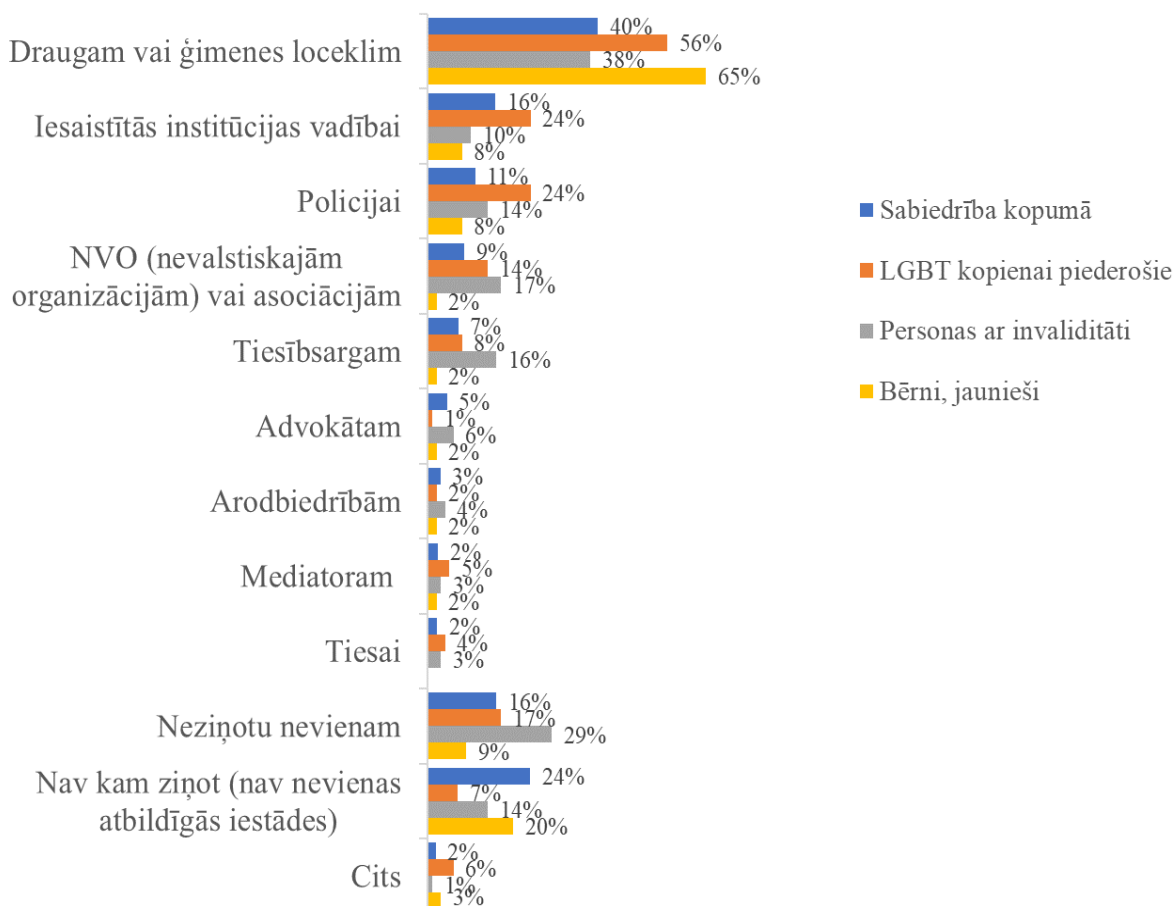

Bāze: respondenti, kuri ir saskārušies ar diskrimināciju, bet par to nav ziņojuši.

Ja ar diskrimināciju saskartos kāds draugs, paziņa, sabiedrībā kopumā 16% respondenti apliecina, ka vērstos pie iesaistītās institūcijas vadības, 11% apliecina, ka vērstos pie policijas. Salīdzinot ar atbildēm, kam ziņotu, ja paši potenciāli saskartos ar diskrimināciju, jāteic, ka gatavība ziņot atbildīgajām institūcijām ir augstāka situācijā, ja aizstāvētu kāda cita, drauga, paziņas tiesības, nekā sevi. Pētot riska grupu apņēmību ziņot, var secināt, ka gan paša piedzīvotas diskriminācijas, novērotas diskriminācijas par drauga, paziņas pieredzi, arī modelējot iespējamu nākotnes rīcības stratēģiju, LGBT kopienai piederīgie demonstrē vislielāko apņēmību kādam ziņot par diskrimināciju, meklējot atbalstu pie dažādām institūcijām. Bērnu un jauniešu grupā, domājot par potenciālu diskriminācijas situāciju attiecībā pret sevi pašu vai savu draugu, paziņu pieredzi, atbildes neliecina, ka būtiski mainītos situācija un tiktu ziņots kādām institūcijām.

18.attēls.

Q9. Kad Jūsu draugs, paziņa saskārās ar diskrimināciju - Kam Jūs ziņotu par diskriminācijas gadījumu?

Bāze: respondenti, kuri ir novērojuši saskarsmi ar diskrimināciju, bet par to nav ziņojuši.

Proaktīva rīcība var tikt uzskatīta par vienu no būtiskākajiem vienlīdzības veicināšanas un diskriminācijas tēmas aktualizēšanas instrumentiem. Sabiedrībā kopumā visaktīvākā respondentu grupa, kas visbiežāk ir ziņojuši par paša vai drauga/ paziņas diskriminācijas gadījumiem, ir gados jaunākie no 18 līdz 24 g.v. Arī proaktīvā rīcībā diskriminācijas aktualizēšanā šīs grupas respondenti ir iesaistījušies vairāk, kā sabiedrība kopumā, īpaši veicot tādas darbības kā “izvirzījis, aktualizējis jautājumu par diskrimināciju darbavietā, publiski (uz ielas, klasē, internetā u.tml.)”, “aizstāvējis kādu, pret kuru tika vērsta diskriminācija” un “dalījies saturā (plašsaziņas līdzekļos – TV, radio, tiešsaistes sociālie mediji u.c.) par diskriminējošas attieksmes gadījumiem. Tomēr arī šajā 18 – 24 g.v. respondentu grupā ir vairāk kā puse jeb 54% tādu, kuri nav veikuši nekādas proaktīvas darbības diskriminācijas mazināšanai. Sabiedrībā kopumā vismazāk proaktīvās darbībās diskriminācijas mazināšanā ir iesaistījušies gados vecākie respondenti (virs 55 g.v.), Vidzemes iedzīvotāji (85% nav veikuši nekādas darbības diskriminācijas aktualizēšanai), ciematos un lauku teritorijās dzīvojošie (84%) un pensionāri (85%). Ko potenciāli var skaidrot tā, ka ciematos un lauku teritorijās dzīvojošajiem iespējams komunikācija ar citiem sabiedrības locekļiem nav tik intensīva kā pilsētās dzīvojošajiem, kā rezultātā nav pietiekamas zināšanas par diskrimināciju un prasmes tās atpazīšanai. Vaicājot pētījuma dalībniekiem par iesaistes veidiem diskriminācijas mazināšanai, izkristalizējās tas, ka LGBT kopienai piederīgie visaktīvāk iesaistās diskriminācijas mazināšanā. Tā, piemēram, 41% kopienai piederīgo (*pēdējo 12 mēnešu laikā*) ir publiski aizstāvējuši kādu, pret kuru tika vērsta diskriminācija. Tāpat šīs kopienas pārstāvji salīdzinoši aktīvi dalās ar saturu plašsaziņas līdzekļos par diskriminējošas attieksmes gadījumiem (38%), pievienojas asociācijām, kampaņām, kas aizsargā cilvēkus pret diskrimināciju (25%), kā arī aktualizē jautājumu par diskrimināciju darbavietā (24%). Turpretim 79% sabiedrības, 74% bērnu un jauniešu un 69% cilvēku ar invaliditāti *pēdējo 12 mēnešu laikā* nav veikuši neko no minētā.

19.attēls.

Q16. Vai *pēdējo 12 mēnešu laikā* Jūs esat veicis (-kusi) kaut ko no turpmāk minētā (iespējamās vairākas atbildes):

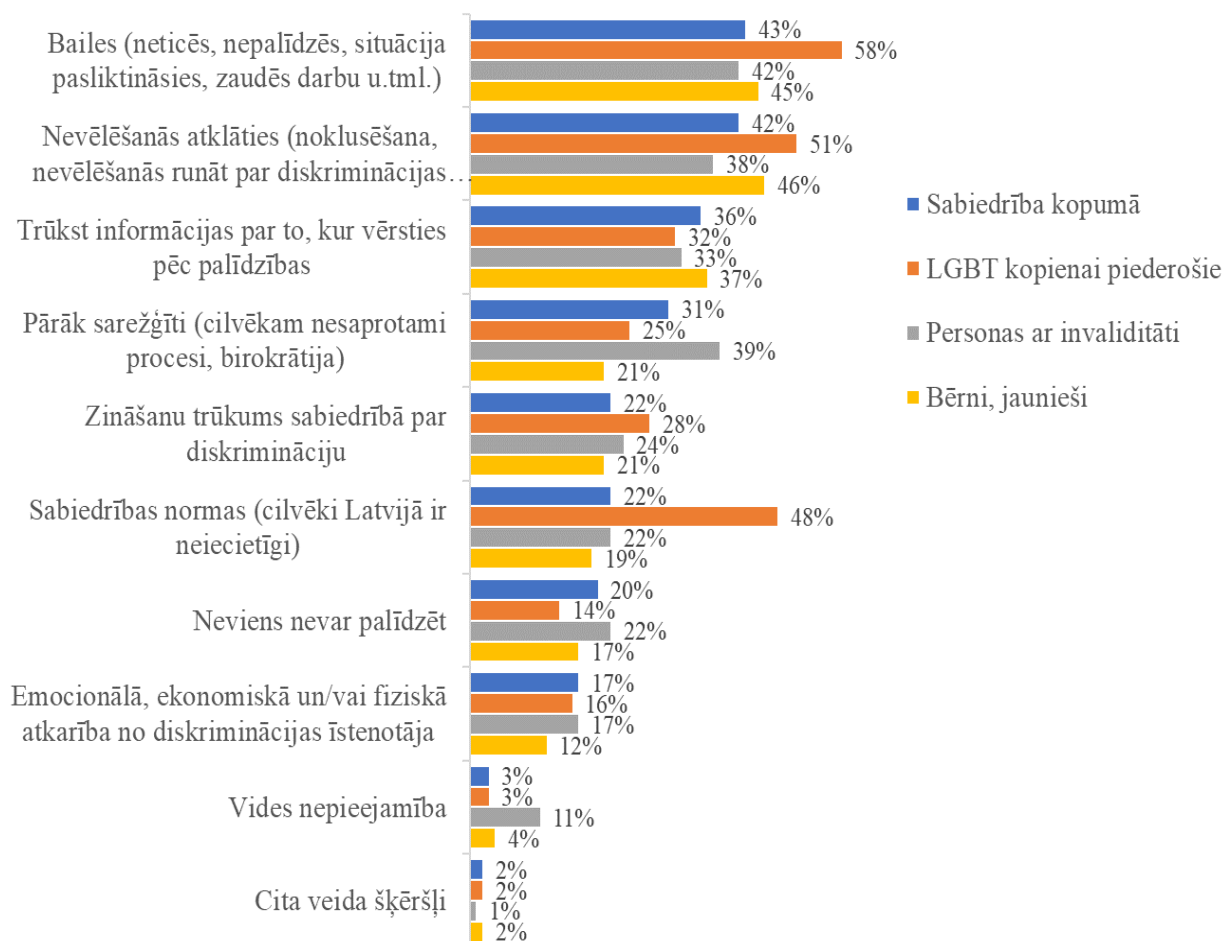
Bāze: Sabiedrība kopumā $n = 1056$; LGBT kopienai piederīgie, $n = 134$; Personas ar invaliditāti, $n = 229$; Bērni un jaunieši, $n = 217$.

Analizējot, kas ir tie šķēršļi, ar ko sastopas cilvēki Latvijā, kas vērsas pēc palīdzības, primāri tās ir bailes – 43% sabiedrības pārstāvju (neticība, ka kāds palīdzēs, sniegs atbalstu; bailes, ka palīdzības lūgšana situāciju tikai pasliktinās, nevis atrisinās; radīs personīgus riskus, piemēram, darba zaudēšanu) un nevēlēšanās atklāties, ko min 42% sabiedrības. Kā trešais, nozīmīgākais šķērslis sabiedrībā kopumā (36%) minēts tas, ka pietrūkst informācijas par to, kur tieši vērsties pēc palīdzības, šāda atziņa dominē riska grupās.

Nozīmīgai sabiedrības daļai pietrūkst informācijas par to, kur tieši vērsties, kā rīkoties, saskaroties ar diskrimināciju. LGBT kopienai piederīgie (48%) kā būtisku šķērslī min arī sabiedrībā pastāvošas normas, valdošo iecietības trūkumu. Būtiski pieminēt, ka 39% personas ar invaliditāti par šķērslī min to, ka aizstāvēt savas intereses un tiesības ir pārāk sarežģīti (grūti izprotami procesi, birokrātija). Bērnu un jauniešu grupā kopumā viedoklis ir līdzīgs kā sabiedrībai kopumā, taču vēl kā nozīmīgs šķērslis, kas attur no vērsšanās pēc palīdzības, piektajai daļai šīs grupas pārstāvju ir zināšanu trūkums par diskrimināciju kopumā, pārāk sarežģīti procesi (tā domā 21%).

20.attēls.

Q10. Saskaroties ar diskrimināciju Latvijā, ar kādiem šķēršļiem galvenokārt, Jūsuprāt, nākas saskarties cilvēkiem, kas vēlas vērsties pēc palīdzības? (iespējamās vairākas atbildes - ne vairāk kā 3)

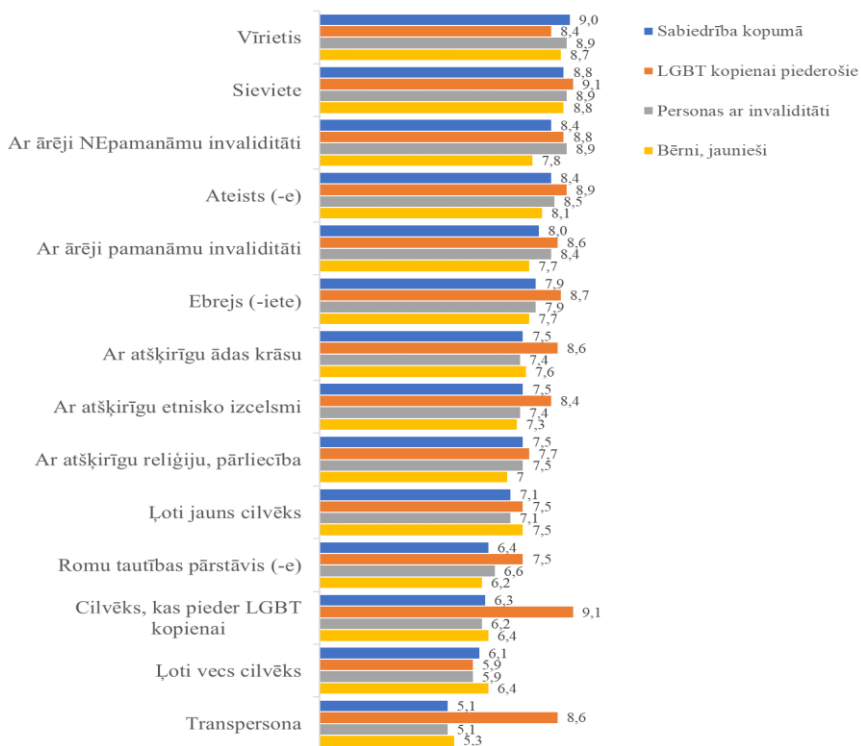

Bāze: Sabiedrība kopumā n= 1056; LGBT kopienai piederīgie, n= 134; Personas ar invaliditāti, n=229; Bērni un jaunieši, n=217.

22% sabiedrības pārstāvju akcentēja, ka viens no šķēršļiem viennozīmīgi ir sabiedrībā valdošās normas (tas, ka cilvēki Latvijā ir neiecietīgi), šo viedokli vēl lielākā mērā izgaismo atbildes par pašu respondentu tolerances līmeni. Pētījumā bija ietverts jautājums, cik lielā mērā respondentiem būtu pieņemami, ja kādā no valsts augstākajiem politiskajiem amatiem būtu kāds ar noteiktām īpašībām, iezīmēm, kas varētu raisīt diskriminējošu attieksmi sabiedrībā. Sabiedrībā vislielāko diskomfortu izjustu situācijā, ja kādu no nozīmīgajiem, augstajiem politiskajiem amatiem ieņemtu transpersona (vidējais vērtējums 5,1 punkti, 10 punktu skalā), ļoti vecs cilvēks (vidējais vērtējums 6,1 punkti, 10 punktu skalā), cilvēks, kas piederīgs LGBT kopienai (vidējais vērtējums 6,3 punkti, 10 punktu skalā). Analizējot pētījumā aplūkotās diskriminācijas riska grupas, jāteic, ka augstāko toleranci un atvērtību demonstrē LGBT grupai piederīgie, kam salīdzinoši atturīgāka attieksme būtu pret ļoti vecu cilvēku kādā augstā politiskā amatā (vidējais vērtējums 5,9 punkti, 10 punktu skalā). Personas ar invaliditāti piesardzīgāki, atturīgāki būtu pret transpersonām (vidējais vērtējums 5,1 punkti, 10 punktu skalā) un ļoti vecu cilvēku kādā no valsts augstākajiem politiskajiem amatiem (vidējais vērtējums 5,9 punkti, 10 punktu skalā). Līdzīga attieksme novērojama bērnu un jauniešu grupā – atturība pret transpersonām (vidējais vērtējums 5,3 punkti, 10 punktu skalā) un romu tautības pārstāvi kādā no valsts augstākajiem politiskajiem amatiem (vidējais vērtējums 6,2 punkti, 10 punktu skalā).

21.attēls.

Q12. Izmantojot skalu no 1 līdz 10, sakiet, lūdzu, kā Jūs justos, ja kādā no valsts augstākajiem politiskajiem amatiem (prezidents (-e), Saeimas priekšsēdētājs (-a), premjerministrs (-e) , Saeimas deputāts utt.) Latvijā būtu kādai no šīm grupām piederīga persona?

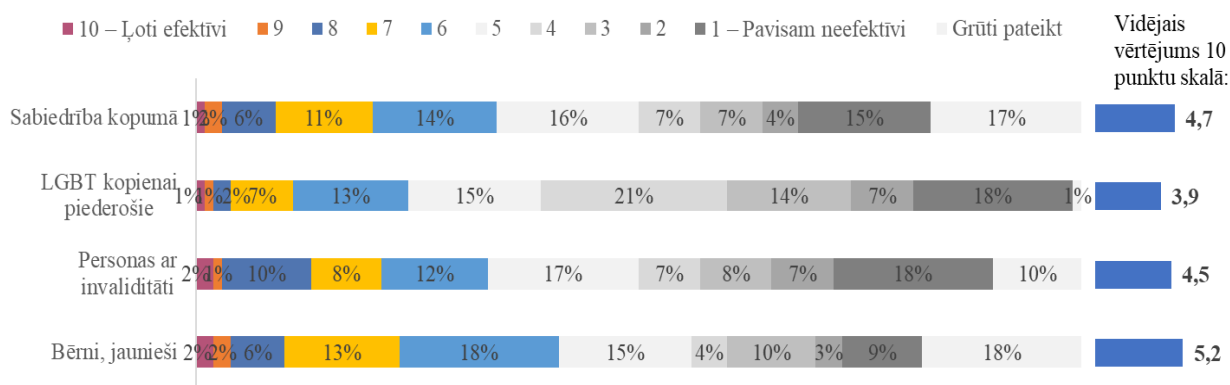
Bāze: Sabiedrība kopumā n= 1056; LGBT kopienai piederīgie, n= 134; Personas ar invaliditāti, n=229; Bērni un jaunieši, n=217.

V. Vienlīdzības pasākumu efektivitātes novērtējums

Kopējais vienlīdzību veicinošu pasākumu efektivitātes vērtējums sabiedrībā ir zem vidējā (4,7 punkti no 10), sabiedrībā esošos diskriminācijas pasākumus Latvijā vērtē kā drīzāk neefektīvus. Kā liecina skalu vidējie rādītāji, pozitīvāks viedoklis ir bērniem un jauniešiem (5,2 punkti no 10) un mērens vērtējums diskriminācijas pasākumu efektivitātei ir personām ar invaliditāti (4,5 punkti no 10). Kritiskāku attieksmi demonstrē LGBT grupai piederīgie, kas diskriminācijas pasākumu efektivitāti novērtē tikai ar 3,9 punktiem (10 punktu skalā). Sabiedrībā kopumā (17%), bērnu un jauniešu grupā (18%), kā arī 10% no personām ar invaliditāti izvēlējās atbildes variantu “grūti pateikt”, ko var skaidrot ar to, ka kopumā pietrūkst izpratnes, zināšanu par diskrimināciju un pasākumu kopumu, kas spētu novērst diskriminācijas riskus.

22.attēls.

Q17. Izmantojot skalu no 1 līdz 10 (kur 1 nozīmē “Pavisam neefektīvi” un 10 – “Ļoti efektīvi”), sakiet, lūdzu, cik efektīvi, Jūsaprāt, Latvijā tiek veicināta vienlīdzība dažādu iedzīvotāju grupu vidū?

Bāze: Sabiedrība kopumā $n = 1056$; LGBT kopienai piederīgie, $n = 134$; Personas ar invaliditāti, $n = 229$; Bērni un jaunieši, $n = 217$.

VI. Secinājumi un rekomendācijas

Diskriminācija sabiedrībā kopumā primāri tiek definēta kā nepamatota cilvēka tiesību ierobežošana. Atšķirīgs viedoklis ir bērnu un jauniešu grupā, kurā visbiežāk diskriminācija tiek saprasta kā nevienlīdzība, emocionāls pāridarījums, cilvēka (grupas, kopienas) noliegšana, ignorēšana.

Aptaujas anketa, kas tika izstrādāta šī pētījuma ietvaros, daļēji tika pielīdzināta 2019.gadā veiktajam Eurobarometer pētījumam “Diskriminācija Eiropas Savienībā” (turpmāk – Eurobarometer pētījums), kas tika veikts 28 Eiropas Savienības dalībvalstīs.¹ Eurobarometer pētījumā tika izskatītas dažādas tēmas, par diskriminācijas riska grupām, vispārējo uztveri un attieksmi pret diskrimināciju, attieksmi pret LGBT kopienai piederīgajiem, Romu tautības pārtāvjiem, saskari un ziņošanu par diskrimināciju, valstī veicinātās vienlīdzības efektivitāti u.c. jautājumiem.

Eurobarometer pētījumā² secināts, ka kopējā aina dalībvalstu attieksmē pret diskrimināciju liecina par ievērojamām atšķirībām, tomēr izkristalizējas arī daži konsekvēnti modeļi. Tā, piemēram, Lielbritānijā, Nīderlandē, Īrijā, Spānijā un Zviedrijā respondenti drīzāk jutīsies ērti, ikdienā saskaroties ar kādu diskriminācijas riskam pakļautas grupas pārstāvi. Savukārt Bulgārijā, Ungārijā, Latvijā un Lietuvā dzīvojošie jutīsies visneērtāk, saskarē ar diskriminācijas riskam pakļauto grupu pārstāvjiem. Salīdzinājumā ar Eurobarometer pētījuma rezultātiem par diskrimināciju Eiropas Savienībā, vairāk kā astoņas no desmit personām Latvijā (85%) apgalvoja, ka nav saskārušies ar diskrimināciju vai izjutuši aizvainojumu pēdējo 12 mēnešu laikā un 15% norādītajā laika periodā bija saskārušies ar diskrimināciju.

Šajā pētījumā iegūtie dati liecina, ka 40% Latvijas sabiedrības pārstāvju ir saskārušies ar diskrimināciju, ko iespējams skaidrot dažādi: 1) novērojams diskriminācijas izplatības pieaugums vai 2) sabiedrībā kopumā pieaug spēja atpazīt diskrimināciju, vai arī 3) sabiedrības pārstāvji izjūt lielāku pārliecību un drošības sajūtu runāt par piedzīvoto diskrimināciju u.c.

Līdzīga proporcija ir arī bērnu un jauniešu grupā, nedaudz vairāk – 46% ar diskrimināciju ir saskārušās personas ar invaliditāti, tomēr LGBT kopienas pārstāvji ar diskrimināciju ir saskārušies ievērojami biežāk nekā sabiedrībā vidēji – 89%. Šīs grupas pārstāvji, neatkarīgi no augstā rādītāja saskarē ar diskrimināciju samērā reti par to ir ziņojuši kādam ārpus savu draugu/paziņu loka. Līdzšinējo vienlīdzības veicināšanas pasākumu efektivitātes zema vērtējums šajā grupā liecina par to, ka kopumā, nemainot esošo situāciju, izmaiņas šajā sabiedrības daļā nav prognozējams.

Eurobarometer pētījuma dati liecina, ka visbiežāk diskriminācijas riskam pakļautās sabiedrības grupas Latvijā ir Romu tautības cilvēki (35%), diskriminācija pēc etniskās piederības (25%), kā arī diskriminācija pēc cilvēka ādas krāsas (22%). Arī šajā pētījumā var secināt, ka sabiedrībā kopumā romu tautības pārstāvji vislielākajā mērā saskaras ar diskrimināciju, tā norādījis gandrīz katrs otrais respondents (46%), tomēr visizplatītākais diskriminācijas veids Latvijā ir tas, ka persona tiek uzskatīta par pārāk jaunu vai pārāk vecu (51%). Diskriminācija etniskās piederības dēļ ierindojas trešajā vietā – tā uzskata 44% aptaujāto respondentu.

¹ EK Eurobarometra dati Discrimination in the EU in 2019.

Pieejami: <https://europa.eu/eurobarometer/api/deliverable/download/file?deliverableId=71116>

² Turpat

Ar diskrimināciju iespējams saskarties ļoti dažādās dzīves situācijās. Kā secināts Eurobarometer pētījumā, 23% aptaujāto ar diskrimināciju saskārušies sabiedriskā vietā, 21% darba vietā un 13% meklējot darbu. Šī pētījuma dati atspoguļo salīdzinoši līdzīgu situāciju – 30% respondentu ar diskrimināciju Latvijā saskaras publiskā vietā (uz ielas, parkā, stāvvietā u.tml.), 24% – darba vietā, kas šajā pētījumā atšķiras no 2019.gadā veiktā pētījuma ir tas, ka 23% ar diskrimināciju saskārušies izglītības iestādē (skolā, koledžā, universitātē), tāpat arī, meklējot darbu.

Atbildot uz jautājumu, vai ir novērojumi par diskriminācijas pieredzi respondenta draugu/pazīņu lokā, sniegtās atbildes procentuāli ir līdzīgas tam, cik bieži ar diskriminācijas pieredzi ir saskāries pats personīgi. Tas nozīmē, ka tie, kas identificē pieredzi kā diskriminējošu attiecībā uz sevi, to spēj identificēt arī attiecībās un saskarsmē ar citiem. 11% respondentu sabiedrībā ar kādu ir pārrunājuši, ziņojuši kādam par piedzīvoto diskrimināciju, no tiem 10% vīriešu un 11% sieviešu. Skatot šo rīcību atsevišķās sabiedrības grupās, nedaudz biežāk par šādu pieredzi ir ziņojušas personas ar invaliditāti (16%) un LGBT kopienas pārstāvji (21%), bet visaktīvākie ir bijuši bērni un jaunieši – 31% šīs grupas pārstāvju ir ziņojuši par paša piedzīvoto diskrimināciju.

2019.gada Eurobarometer pētījuma datus 29% par diskrimināciju runājuši ar draugiem/ģimenes locekļiem, 20% ziņojuši policijai un 17% iesaistītās institūcijas vadībai. Šajā pētījumā atspoguļojas nedaudz citādāka aina – 89% norādījuši, ka par piedzīvoto diskrimināciju runājuši tikai ar draugiem vai ģimenes locekļiem, ko iespējams skaidrot ar informācijas trūkumu par atbildīgajām institūcijām pie kā vērsties, saskaroties ar diskrimināciju. Tikai 14% informējuši iesaistītās institūcijas vadību un 2% – policiju. Analizējot pēdējo 12 mēnešu periodā proaktīvu darbību diskriminācijas mazināšanā, var secināt, ka augstāka aktivitāte ir LGBT kopienas pārstāvju vidū (29%) un cilvēku ar invaliditāti grupā (21%), arī bērnu un jauniešu grupā ir augstāks aktivitātes līmenis (20%) nekā sabiedrībā kopumā (15%).

Kopējais vienlīdzību veicinošu pasākumu efektivitātes vērtējums sabiedrībā ir zem vidējā – 4,7 punkti (10 punktu skalā). Pētījumā iegūtie dati norāda, ka 20% sabiedrības locekļu uzskata, ka vienlīdzība Latvijā tiek veicināta efektīvi (no tiem 26% vīriešu un 16% sieviešu) (Eurobarometer 2019.g. 16%), 30% – drīzāk efektīvi (Eurobarometer 2019.g. 32%), savukārt 33% uzskata, ka darbs pie vienlīdzības veicināšanas norit neefektīvi (šādu viedokli lielākā mērā pārstāv sievietes nekā vīrieši) (Eurobarometer 2019.g. 40%). 2022. gadā iegūtie dati, salīdzinājumā ar 2019.gada Eurobarometer pētījuma datiem ļauj secināt, ka, lai arī pašreizējā nostāja attiecībā uz pasākumu efektivitāti sabiedrības pārstāvju vidū ir piesardzīga, tomēr vērojama pozitīva tendence attiecībā uz vienlīdzības veicināšanas pasākumu efektivitāti Latvijā. Augstāks pasākumu efektivitātes vērtējums ir bērnu un jauniešu vidū – 5,2 punkti (10 punktu skalā), bet viszemākais – LGBT kopienai piederīgo vidū 3,9 punkti (10 punktu skalā).

Lai uzlabotu vienlīdzības veicināšanas pasākumu efektivitāti, rekomendējam:

Uzmanība jāpievērš bērnu un jauniešu grupai, kas ir pozitīvo pārmaiņu “vēstnesis”, jo šajā grupā šobrīd ir vērojama augstākā aktivitāte, ziņojot par diskriminācijas gadījumiem, kā arī ir lielāka atvērtība proaktīvai darbībai diskriminācijas mazināšanai. Rekomendējam – izstrādāt skaidru mehānismu (vadlīnijas par to, kā atpazīt diskrimināciju, kam ziņot par piedzīvoto vai novēroto diskrimināciju, kā norit tālākā procesa gaita u.tml.), ko laika gaitā ieviest izglītības programmās, piemēram, sociālajās zinībās, kura galvenais mērķis būtu veicināt bērnu un jauniešu proaktivitāti un iesaisti vienlīdzības mazināšanā un tēmas aktualizēšanā.

- Būtiski jāveicina sabiedrības kopējā informētība par to, kā rīkoties, saskaroties ar diskrimināciju. Šobrīd trešdaļa jeb 36% no aptaujātajiem sabiedrības pārstāvjiem uzskata, ka šķērslis ziņot par diskriminācijas gadījumiem ir tas, ka trūkst informācijas par to, kam ziņot.
- Šobrīd sabiedrībā ir vērojama diskriminācijas ziņošanas “ķēde”: persona piedzīvo diskrimināciju, tad pārrunā to ar draugiem/paziņām, kuri ir tie, kas drīzāk ziņos par piedzīvoto diskriminācijas gadījumu, nekā pati persona, kas saskārusies ar diskrimināciju. Šajā “ķēdē” reti ir vērojama citu personu vai institūciju iesaiste ārpus ģimenes. Rekomendējam – publiskajā telpā formāli pieteikt atbildīgo institūciju vai iestādi, kas sabiedrības locekļiem būtu ļoti vienkārši un saprotami identificējama kā aizstāvis vai šādu situāciju risinātājs pie kā vērsties pēc palīdzības, saskaroties vai novērojot diskrimināciju.
- Zemais vērtējums par vienlīdzības veicināšanas pasākumu efektivitāti var norādīt uz to, ka sabiedrība kopumā neuzticas institūcijām, kas potenciāli varētu tikt iesaistītas diskriminācijas mazināšanā. Risinājums – mainīt institūciju tēlu (piemēram, Valsts policijas, tiesībsarga), piedāvājot vienkāršotus veidus, kā ziņot par diskrimināciju (īpaši tas ir nozīmīgi personām ar invaliditāti), izstrādāt “ziņošanas formu par diskrimināciju” un ievietot to iestāžu tīmekļu vietnēs, kā arī mazināt bailes ziņotājam “atklāties”. Rekomendējam – ņemot vērā to, ka bailes galvenokārt maskējas aiz neziņas un neizpratnes, nepieciešams publiski atspoguļot dažādas dzīves situācijas, kurās diskriminācijas riska grupas potenciāli var saskarties ar diskrimināciju un, vadoties pēc šīm situācijām, sniegt detalizētu informāciju par rīcības gaitu un iespējām, vērsties pēc palīdzības.